

Mitä kuuluu nuorille?

**Tieto- ja ratkaisupaketti
Kunta- ja aluevaaliohjelma 2025**

nuorisoala.fi

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Euroopan komissio ei vastaa julkaisun sisällöstä.

Julkaisija:

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, 2024.

Mitä kuuluu nuorille?

- Tieto- ja ratkaisupaketti, kunta- ja aluevaaliohjelma 2025

Esipuhe	6
Hyvinvoivalla nuorella on mahdollisuus...	
kuulua yhteisöön	9
Eriytyminen näkyy myös harrastuksissa	10
Kaikki nuoret eivät harrasta	10
Harrastamiseen ja yhteisöjen rakentamiseen liittyvät politiikkasuositukset	12
työllistyä	14
Nuorten työllisyys on altista kriiseille ja suhdanteille	14
Kesätöiden tarjonta heikentynyt	15
Raskas työelämä pelottaa, mutta yrittäjyys kiinnostaa	16
Työelämästä ulosjääminen syrjäyttää ja lannistaa	17
Työllisyyteen liittyvät politiikkasuositukset	19
opiskella	20
Koulutustason nosto tarvitsee miehiä ja amiksia	20
Tutkintoon valmistava koulutus koetaan toimivaksi	22
Koulutus ja osaaminen eriytyvät yhä vahvemmin	22
Kiusaamista kokee yhä useampi nuori, erityisesti vähemmistöt	24
Opiskeluun liittyvät politiikkasuositukset	26
turvalliseen arkeen	28
Iän myötä pyörä vaihtuu bussiin	28
Nuoret ovat moninainen joukko	29
Osa nuorista oireilee väkivallalla	30
Turvalliseen arkeen liittyvät politiikkasuositukset	32

VANCOUVER

GRANVILLE ISLAND
B.C // CANADA

tulla toimeen	34
Hallituksen sosiaaliturvavaleikkaukset osuvat eniten nuoriin	34
Sosiaaliturvajärjestelmä pudottaa nuoret toimeentulotuen varaan.....	34
Nuoret kokevat sosiaaliturvajärjestelmän hankalaksi ja monimutkaiseksi	35
Yleinen asumistuki on nuorille merkittävä etuus	36
Opiskelijat yhä huolestuneempia velkaantumisestaan – taustalla korkojen nousu ja yhä suuremmat opintolainat	36
Toimeentuloon liittyvät politiikkasuositukset	38
vahvistaa terveyttään	40
Mielenterveyden oireilu kasvaa ja palvelujärjestelmä yskii	40
Ovatko terveelliset elämäntavat ristiriidassa muuttuneen työ- ja opiskeluelämän kanssa?	41
Nuorten päihteidenkäyttö on muutoksessa	43
Sosiaali- ja terveyspolitiikkaan liittyvät politiikkasuositukset.....	46
tulla kuulluksi ja vaikuttaa	48
Demokratiakasvatuksella osallisuuden ja osallistumisen eriytymistä vastaan	48
Nuoret ovat yhä aliedustettuina kaikilla päätöksenteon tasoilla	49
Eroa vaikuttamisen tavoissa ja arvopohjassa	51
Nuorisovaltuustot vaikuttajina kunta- ja aluetasolla	52
Osallisuuteen liittyvät politiikkasuositukset	54
Lähteet	56

Esipuhe

Nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja varmistaminen on arvovalinta, jonka seuraukset ulottuvat syväälle yhteiskunnan rakenteisiin ja tulevaisuuden näkymiin. Kaverit, koulu, harrastukset ja ensimmäiset kesätyöt eivät ole vain nuorten arkeen liittyviä kysymyksiä vaan myös kuntien, hyvinvointialueiden ja koko yhteiskunnan hyvinvoinnin elinehto.

Arkipäiväisten kokemusten avulla nuoret oppivat sosiaalisia taitoja, kehittävät itsetuntemustaan ja rakentavat pohjaa omalle identiteetilleen. Turvallinen arki ja ympäristö, jossa on mahdollisuus kasvaa ja oppia virheistä, ovat avainasemassa nuorten hyvinvoinnin turvaamisessa.

Suomalaiset nuoret eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä, vaan laaja joukko erilaisissa elämäntilanteissa yksilöitä, joilla on erilaisia tarpeita. Yhteiskunnallisessa keskustelussa nuoruus usein typistyy koskemaan vain alaikäisiä nuoria, vaikka nuoren määritelmä ei ole yksiselitteinen ja lainsäädännönkin mukaan nuoruus ulottuu vielä pitkälle täysi-ikäisyyteen. On tärkeää huomata se, että Suomen sisällä nuoret elävät erilaisissa todellisuuksissa niin kaupungeissa kuin haja-asutusalueillakin. Kaikkien suomalaisten nuorten hyvinvoinnin varmistamiseksi tarvittava tilannekuva on siis laaja ja vaatii perehtymistä eri teemoihin. Nuorten elämä rakentuu kunnissa. On

kuntien vastuulla on tarjota nuorille laadukasta koulutusta, mielekkäitä harrastuksia ja tukea työelämään siirtymisessä. Kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekijöiden on ymmärrettävä, että nuorten hyvinvointi ei ole pelkästään nuorten asia, vaan se vaikuttaa koko yhteiskunnan tulevaisuuteen. Ilman nuoria meillä ei ole mitään.

Nuorten hyvinvointi on moniulotteinen kysymys, jota ei voi typistää vain yksittäisten indikaattorien tarkasteluun. Nuorten pahoinvointi kasautuu ja perhetausta vaikuttaa yhä vahvemmin mahdollisuuksiin elämässä ja määrittää sitä, millaisilla eväillä nuoret lähtevät rakentamaan tulevaisuuttaan. Poliittisilla valinnoilla voidaan kuitenkin rakentaa nuorille parempaa tulevaisuudennäkymiä ja se tulee tehdä tutkittuun tietoon nojaamalla. Tämä vaatii arvovalintoja, ennaltaehkäisyä ja pitkäjänteistä työtä. Nuoret ottavat usein vastaan yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset ja ovat ensimmäisinä kokemassa niiden seurauksia. Etenkin yhteiskunnallisten kriisien vaikutukset voivat olla pitkäkestoisia ja arvaamattomia. Kunnat ja hyvinvointialueet tarvitsevatkin joustavia ja tehokkaita toimia nuorten tukemiseksi niin tässä hetkessä kuin myös tulevaisuudessa.

Nuorten äänen kuuleminen ja heidän osallistumisensa päätöksentekoon on

välttämätöntä. Nuoret ovat aktiivisia toimijoita omassa elinympäristössään ja heillä on arvokasta tietoa omista tarpeistaan ja toiveistaan. Nuorten ääni ei kuulu riittävästi yhteiskunnassa eikä nuoria nähdä oman elämänsä parhaina asiantuntijoina. Osallistava hallinto, joka kuuntelee nuorten ääntä ja integroi heidän näkemyksensä päätöksentekoon ja tukee nuorten osallisuutta, vahvistaa yhteiskuntamme demokraattista perustaa ja luo kestävämpää tulevaisuutta kaikille.

Nuorten hyvinvoinnin edistäminen on yhteinen tehtävämme. Se edellyttää kaikkien yhteiskunnallisten toimijoiden sitoutumista jaettuihin tavoitteisiin ja yhteistyön tekemistä. Kuntien ja hyvinvointialueiden on toimittava aktiivisesti nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, tarjottava heille mahdollisuuksia kehittyä ja kasvaa, sekä varmistettava, että jokainen nuori voi saavuttaa täyden potentiaalinsa. Näin luomme vahvemman ja yhteisemmän yhteiskunnan, jossa jokaisella on mahdollisuus menestyä ja vaikuttaa. Panostukset nuorten hyvinvointiin nyt ovat investointeja tulevaisuuteen, jotka maksavat itsensä takaisin moninkertaisesti.

Hyvinvoivalla nuorella on mahdollisuus vahvistaa terveyttään, työllistyä, opiskella, elää turvallista arkea, kuulua yhteisöön sekä tulla kuulluksi ja vaikuttaa. Tässä katsauksessa käydään läpi

ajankohtaista tutkimusta nuorten hyvinvoinnista ja annetaan politiikkasuosituksia joiden avulla nuorten hyvinvointia voidaan parantaa sekä paikallisella että kansallisella tasolla. Toivomme, että tämä paketti toimii apuvälineenä nuorten puolesta tehtävässä työssä niin kunnanvaltuustoissa, aluevaltuustoissa kuin myös eduskunnassa.

Nuoren määritelmä ei ole yksiselitteinen: esimerkiksi nuorisolain mukaan nuoria ovat alle 29-vuotiaat ja YK:n mukaan 15–24-vuotiaat.

Tässä katsauksessa nuorilla tarkoitetaan kaikkia 15–29-vuotiaita.

Vuonna 2023 Suomessa oli 892 217 nuorta.

Tekstin ovat kirjoittaneet Nuorisovaltuuston vaikuttamistyön päällikkö Petra Pieskä, vaikuttamistyön asiantuntijat Suvi Mäkeläinen, Titta Hiltunen ja Annika Nevanpää sekä nuorten osallisuuden asiantuntija Silja Porkkala.

Hyvinvoivalla nuorella on mahdollisuus...

aluetasolla

kuntatasolla

tulla kuulluksi ja vaikuttaa

Hyvinvoivalla nuorella on mahdollisuus...

kuulua yhteisöön

Yhteisöllisyysvaje kasvaa, yksinäisyys lisääntyy

Yläkoulussa ja toisella asteella tytöt eivät koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä. Näin kokee 8. ja 9. luokan tytöistä lähes viidennes. (THL 2023a.) Ammattikorkeakouluissa noin kolmannes ja yliopistoissa noin neljännes opiskelijoista ei koe kuuluvansa mihinkään opiskeluun liittyvään ryhmään. Kokemus korostuu vanhemmissa ikäluokissa sekä miehillä että naisilla. 18–21-vuotiailla korkeakouluopiskelijoista vajaalla viidenneksellä on vastaava kokemus ja 22–24-vuotiailla vajaalla neljänneksellä. (THL 2021b.) Maaseudulla asuvat nuoret ovat pitkien etäisyyksien vuoksi riskissä jäädä syrjään vapaa-ajan aktiviteeteista, sosiaalisesta elämästä ja harrastuksista. Myös harrastamiseen ja sosiaaliseen kanssakäyntiin sopivia tiloja on vähemmän tarjolla ja kunnalliset nuorisotalot ovat harvassa maaseudulla. (Julkunen 2024, 45–48.)

Myös yksinäisyys on lisääntynyt, eikä sille ole yksiselitteistä syytä. Lähes puo-

let 15–24-vuotiaista kokee yksinäisyyttä säännöllisesti ja joka neljäs kokee tulevansa ulkopuolelle jätetyksi joitakin kertoja kuukaudessa tai useammin. Neljä viidestä nuoresta ei hae apua yksinäisyyteensä. Yleisimmät koetut syyt yksinäisyyteen ovat ujous ja sosiaalisten tilanteiden jännittäminen. (Turja 2024.) Noin joka kymmenennellä nuorella ei ole yhtään läheistä ystävää yläkoulun 8. ja 9. luokalla sekä toisen asteen 1. ja 2. luokalla (THL 2023b). Korkeakouluissa miehistä viidennes ja naisista yli neljännes kokee itsensä yksinäiseksi, 18–21-vuotiaista naisista näin kokee jopa 30 prosenttia (THL 2021c).

Maahanmuuttaneista 20–29-vuotiaista miehistä joka viides kertoo olevansa yksinäinen. Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta tulleiden miesten keskuudessa yksinäisyyttä kokee joka neljäs, ja tässä ryhmässä yksinäisyys on selvästi yleistynyt vuodesta 2018. (Kuusio ym. 2023.) Lukiolaisista kolmannes kokee vaikeuksia läheisten ystävyysuhteiden solmimisessa. Kuudennes kokee, ettei heillä ole ympärillään tarpeeksi ihmisiä, joihin tukeutua, kun on huolia tai ongelmia. Ammatillisten oppilaitosten naisopiskelijoista kaksi kolmesta eivät mielestään olleet riittävästi tutustuneet opiskelutovereihin. (Suomalainen tiedeakatemia 2024.)

Kulutuspainotteisessa kulttuurissa nuoren heikko taloudellinen tilanne johtaa usein ulkopuolisuuteen, kiusatuksi tulemiseen sekä rajattuihin mahdollisuuksiin osallistua erilaisiin tapahtumiin ja aktiviteetteihin. Kokemus ulkopuolisuudesta aiheuttaa stressiä ja pelkoa, mikä nostaa psyykkisen sairastumisen riskiä. Pitkittyessään ulkopuolisuuden kokemus voi myös johtaa voimakkaaseen eristäytymiseen, väkivaltaisuuteen, radikalisoituneeseen toimintaan tai jopa ääritekoihin. (Happonen ym. 2024.)

Kaikki nuoret eivät harrasta

Vuonna 2022 lapsista ja nuorista yhdeksän kymmenestä kertoi, että heillä on harrastus. Osuus on pysynyt kutakuinkin samana kymmenen viime vuoden ajan. Mieluisimpia harrastuksia lapsille ja nuorille ovat kuntosali, pelaaminen, jalkapallo, musiikki, ratsastus, liikunta ja kuvataide. (Tarvainen ym. 2022.) Osaamiskeskus Kentaurin nuorten harrastus- ja järjestötoimintaa selvittäneessä tutkimuksessa (Kaunismaa 2022) nuoret nostivat harrastamisessa tärkeimpinä asioina esille onnistumisen kokemukset, uuden oppimisen sekä kavereiden saamisen.

Nuorten harrastamattomuuden syitä ovat ajanpuute, kiinnostuksen puute sekä taloudelliset syyt. Harrastaminen on vähäisintä työttömien nuorten sekä sellaisten lasten ja nuorten parissa, joilla on jokin toimintarajoite. Vähiten harrastavat 15–19-vuotiaat: ikäryhmän tytöistä 87 prosenttia ja pojista 88 prosenttia kertoi, että heillä on harrastus. Kielellä on myös vaikutusta harrastamiseen: suomenkielisistä useampi kuin yhdeksän kymmenestä harrastaa (92 %), ruotsinkielisistä

84 prosenttia ja muunkielisistä 79 prosenttia. (Tarvainen ym. 2022.)

Kansallisen osaamisen arviointikeskus Karvin arvioinnissa harrastamisen Suomen mallista (Laimi ym. 2023) todetaan, että harrastamisella on lapsille ja nuorille monenlaisia hyötyjä. Harrastamisen hyödyt liittyvät niin fyysiseen, psyykkiseen kuin sosiaaliseenkin hyvinvointiin. Osa hyödyistä näkyy välittömästi lasten ja nuorten hyvinvoinnissa ja osalla on pidemmän aikavälin vaikutuksia. Esimerkiksi sosiaalisesti aktiivinen vapaa-aika nuoruudessa näyttää tukevan mielen-terveyttä myös aikuisuudessa.

Sosiaalisesti aktiivinen vapaa-aika nuoruudessa näyttää tukevan mielen-terveyttä myös aikuisuudessa.

Eriytyminen näkyy myös harrastuksissa

Ulkomaalaistaustaisista nuorista kolmannes kokee harrastukset liian kalliiksi. Lukiossa opiskelevista tytöistä näin ajattelee jopa 40 prosenttia. Suurin ero harrastamisessa näkyy ammattiin opiskelevien ulkomaalaistaustaisten tyttöjen (81 % harrastaa) ja lukiossa opiskelevien suomalaistaustaisten poikien (99 % harrastaa) välillä. Ulkomaalaistaustaisista pojista 40 prosenttia kokee alueellaan järjestettävän mielekäästä vapaa-ajan

toimintaa, kun ulkomaalaistaustaisista tytöistä näin kokee vain neljännes. Jälkimmäisistä vain 40 prosenttia tietää alueensa harrastusmahdollisuuksista. Peruskoulussa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat ulkomaalaistaustaiset pojat harrastavat koko ikäluokkaan verrattuna enemmän ohjattua liikuntaa. (Eid & Castaneda 2023.)

Erilaisiin vähemmistöihin kuulumisen tai kokemus niihin kuulumisesta lisää merkittävästi lasten ja nuorten kohtaamaa epäasiallista kohtelua niin urheilu-, liikunta- kuin kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksissa. Etniseen vähemmistöön kuuluvista nuorista epäasiallista kohtelua harrastuksissa on kokenut jopa 45 prosenttia. Etniseen vähemmistöön kuuluvista nuorista 12 prosenttia on kokenut fyysistä väkivaltaa ja 15 prosenttia seksuaalista ahdistelua liikuntaharrastuksessa. Väkivalta ja seksuaalinen ahdistelu ovatkin yksi 15–29-vuotiaiden yleisimmistä syistä lopettaa liikuntaharrastus. (Eid & Castaneda 2023.)

Karvin valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen arvioinnin (Venäläinen ym. 2022) mukaan vielä opetuskieltä opetteleville oppilaille tarvittaisiin enemmän harrastamisen kaltaista arkista vuorovaikutusta suomeksi tai ruotsiksi. Kielen oppimisen kannalta vertaissuhteet tukevat arkikielen oppimista ja integroivat omaan ikäryhmään ja kouluun. Harrastamisen Suomen malli ei kuitenkaan kata perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaita, mikä estää konkreettisesti osaa lapsista ja nuorista osallistumasta harrastuksiin.

Karvin harrastamisen Suomen mallin arvioinnissa (Laimi ym. 2023) korjaustar-

peita havaittiin erityisesti harrastusten saavutettavuudessa, lasten ja nuorten osallisuudessa, mallin paikallisessa koordinaatiossa sekä harrastustoimijoiden ja koulujen välisessä yhteistyössä. Harrastukseen osallistumista voi estää vamma, sairaus, toimintakyvyn fyysinen tekijä tai kognitiiviset, psyykkiset tai sosiaaliset tekijät.

Lukemisharrastus sekä ohjattujen harrastusten määrä on yhteydessä oppilaan tietoihin ja taitoihin, harrastusten osalta oppilaiden huoltajien koulutustaustasta riippumatta. Niillä oppilailta, joilla ei ollut yhtään ohjattua harrastusta, osaaminen oli selvästi alle keskitason eikä se ollut kehittynyt yhtä hyvin kuin muilla. Ohjattuja harrastuksia oli selvästi enemmän korkeasti koulutettujen kuin matalasti koulutettujen huoltajien lapsilla. Harrastaminen ei kuitenkaan ole välttämättä syy osaamisen hyvään kehittymiseen, vaan ohjattujen harrastusten määrä voi osittain kertoa myös kotioloista, huoltajien ajatusmaailmasta tai perheen taloudellisesta tilanteesta. Jos huoltajat pitävät harrastamista lapselle hyödyllisenä, he ovat valmiita etsimään sopivia harrastuksia ja tukemaan, motivoimaan, kuljettamaan, kannustamaan ja maksamaan harrastuksista. Kaikilla huoltajilla ei ole tällaiseen mahdollisuuksia. Karvin raportin mukaan omaehtoisesta harrastamisesta voi saada myös samanlaisia hyötyjä kuin ohjatuista harrastuksista. (Ukkola & Metsämuuronen 2023.)

Harrastamiseen ja yhteisöjen rakentamiseen liittyvät politiikkasuositukset

Kansallisesti

- Laajennetaan Harrastamisen Suomen mallia toiselle ja korkea-asteelle. Kerätään tilasto- ja seurantatietoa mallin vaikuttavuudesta esimerkiksi Karvin ehdottamalla kansallisella ilmoittautumisjärjestelmällä.
- Käynnistetään kokeilu nuorten harrastusasetelistä, jolla nuori voi valita itseään kiinnostavaa harrastustoimintaa kaikesta harrastustarjonnasta.
- Nuorisotyön valtionrahoituksen ja julkisen kokonaisrahoituksen tulee säilyä vähintään vuoden 2022 tasoa vastaavalla tasolla. Rahoituksen määrän tulee vastata yhteiskunnallista tarvetta.

Paikallisesti

- Taataan jokaiselle nuorelle mahdollisuus maksuttomaan, mieluisaan harrastukseen.
- Tuetaan nuorten omaehtoista sekä harrastus- ja nuorisjärjestötoimintaa avustuksilla.
- Parannetaan Harrastamisen Suomen mallin saavutettavuutta lisäämällä etsivää harrastustoimintaa oppilaitoksissa ja kehittämällä harrastusten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista saavutettavuutta.
- Nimetään kuntaan harrastuskoordinaattori ja tarjotaan vapaa-ajan tiloja maksuttomasti harrastuskäyttöön. Kuullaan nuorten harrastustoiveita kunnissa. Tehdään yhteistyötä paikallisten ja valtakunnallisten harrastusjärjestöjen kanssa.
- Tuetaan nuorten yhteisöllisyyttä kunnissa hyvin resursoidulla nuorisotyöllä.
- Tehdään toimintasuunnitelma nuorten syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisyyn. Taataan jokaiselle nuorelle opiskelu- ja työpaikka.

työllistyt

Nuorten työllisyys on altista kriiseille ja suhdanteille

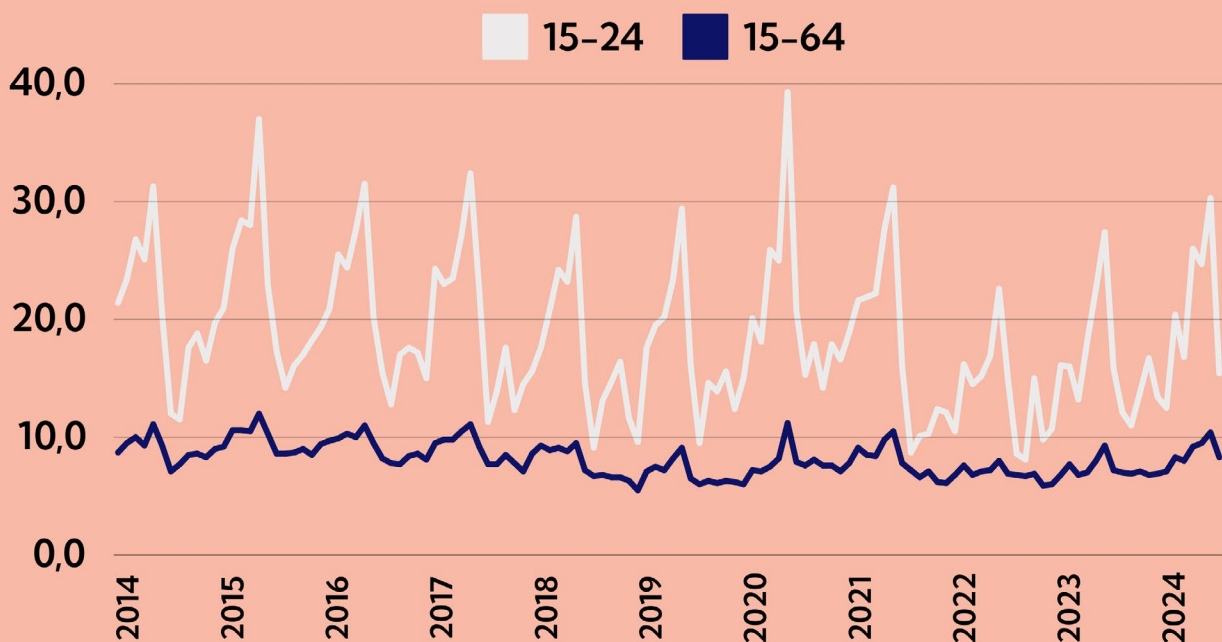
Työllisyys, koulutus ja toimeentulo ovat keskeisiä tekijöitä, jotka kiinnittävät nuoria osaksi yhteiskuntaa. Vastaavasti huono-osaisuus ja pahoinvointi voivat etäännyttää yhteiskunnan toiminnoita ja johtaa erilaiseen oireiluun, kuten rikosten tekemiseen tai väkivallantekeihin.

Nuorten työllistymismahdollisuuksiin vaikuttavat muita ikäryhmiä enemmän

taloudelliset suhdanteet, ja taantumien ja kriisien vaikutukset näkyvät usein ensimmäisinä heidän tilanteessaan (Alatalo ym. 2017). Työelämää muokkaavat muun muassa alustatalouden yleistyminen, vuokratyösuhteet sekä jatkuva osaamisen kehittämisen vaatimus. Epätyypilliset työsuhteet sekä yrittäjämäiset työn muodot ovat yleistyneet, ja epävarma työmarkkina-asema on tavallista varsinkin uran alkuvaiheissa. (Ojala ym. 2018.)

Osa-aikatyötä tekevät erityisesti nuoret ja työuran loppupuolella olevat. Nollatuntisopimuksilla työskentelevät palkansaajat ovat pääosin nuoria: kaksi kolmasosaa heistä on alle 35-vuotiaita. (Tilastokeskus 2024a.)

Työttömyysaste 2014–2024

Kaavio 1: Työttömyysaste 2014–2024, tarkastelussa 15–24 vuotiaat ja 15–64 vuotiaat

15–24-vuotiaiden työttömyysaste (kaavio 1) oli vuoden 2024 ensimmäisellä kvartaalilla 20,8 prosenttia. Vuotta aiemmin (1/2023) nuorten työttömyysaste oli 16,0 prosenttia, eli selvästi parempi. Nuorten työttömyysaste on myös selvästi muuta väestöä heikompi. Koko väestön työttömyysaste oli 8,5 prosenttia vuoden 2024 ensimmäisellä vuosineljänneksellä. (Tilastokeskus 2024b.) Huhtikuussa 2024 Pirkanmaalla tilanne oli nuorten osalta Suomen heikoin: alle 25-vuotiaita työttömiä oli 45,4 prosenttia enemmän huhtikuuhun 2023 verrattuna (Työ- ja elinkeinoministeriö 2024).

Suomessa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste (79 %) jää nuorilla aikuisilla (25–34 -vuotiaat) verraten matalaksi, selvästi yleisen pohjoismaisen (87–93 %) sekä EU- ja OECD-maiden (83 %) tason alle. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden nuorten työllisyysaste on kuitenkin Suomessa selvästi korkeampi kuin perusasteen varassa olevien. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.)

18–24-vuotiaiden Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten työllisyys on samaa luokkaa suomalaistaustaisten kanssa. Sen sijaan ulkomailla syntyneillä 15–39-vuotiailla työllisyys on matalampaa, korostetusti naisilla. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla työllistymisen haasteet koskettavat kuitenkin erityisesti miehiä. Ulkomaalaistaustaisilla nuorilla aikuisilla on vanhetessaan useammin määräaikaista ja osa-aikaista työsuhteita kuin suomalaistaustaisella ja työt painottuvat enemmän ilta- ja viikonlopputyöhön. (Eid & Castaneda 2023.)

Vuonna 2022 ammattikorkeakouluopiskelijoista työssäkäyviä oli 58,3 prosenttia, alemmaa korkeakoulututkintoa suorittavista yliopisto-opiskelijoista 45,1 prosenttia ja maisterivaiheen yliopisto-opiskelijoista 64,8 prosenttia. Täysikäisistä lukiolaisista 36,1 prosenttia ja ammatillista perustutkintoa suorittavista 44,8 prosenttia kävi töissä. (Tilastokeskus 2024c.) Mitä enemmän korkeakouluopiskelijoiden työt liittyvät opintoihin, sitä enemmän niitä tehdään: opintojen ohella omaan alaan liittyviä töitä tehdään viikkotasolla keskimäärin 9–10 tuntia opintoihin liittymättömiä töitä enemmän. Opintojen aikaisen työssäkäynnin laadulla on myös merkittävä yhteys opiskelijan työllistymisuskoon. (Saari, Koivuranta & Nevalainen 2023.)

Kesätöiden tarjonta heikentynyt

Alkuvuodesta 2024 vain 6 prosenttia nuorista kertoi, ettei aio hakea kesätöitä. Luku on laskenut edellisen neljän vuoden aikana. Tytöt hakivat kesätöitä hieman enemmän kuin pojat. Eniten kesätöitä haetaan Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä, vähiten Keski-Suomessa ja Uudellamaalla. (Tulevaisuusraportti 2024.)

Elinkeinoelämän Keskusliiton jäsenyritykset tarjosivat jopa 130 000 kesätyöpaikkaa vuonna 2023, mutta EK:n kesätyökyselyn perusteella kesällä 2024 EK:n jäsenyritysten kesätyöpaikkojen määrä tulee jäämään 110 000:een. Merkittävin selittävä tekijä kesätyöpaikkojen määrän vähenemiseen on talouden yleinen epävarmuus. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2024; Elinkeinoelämän keskusliitto 2023.)

Merkittävin selittävä tekijä kesätyöpaikkojen määrän vähenemiseen on talouden yleinen epävarmuus.

Kunnat ja hyvinvointialueet tarjoavat nuorille kesällä 2024 reilu 50 000 kesätyöpaikkaa, mikä on hieman vähemmän kuin vuosi sitten. Jopa 90 prosenttia kaikista alan työnantajista tarjoaa kesätöitä nuorille. Tiedot selviävät Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n perinteisestä kesätyökyselystä. Kunta-alalla nuorille tarjottavia kesätöitä on eniten puisto- ja puutarhatöissä, kulttuuri- ja nuorisopalveluissa sekä varhaiskasvatuksessa. Hyvinvointialalla nuoret kesätyöntekijät sijoittuvat yleisimmin sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon tehtäviin sekä toimistotöihin. (Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat 2024.)

Raskas työelämä pelottaa, mutta yrittäjyys kiinnostaa

Vuoden 2019 Nuorisobarometriin vastanneista nuorista 58 prosenttia on täysin tai joksenaikin samaa mieltä väittämän ”haluaisin kokeilla yritystoimintaa jossain työurani vaiheessa” kanssa. Osuus on noussut selvästi vuodesta 2004. (Haikkola & Myllyniemi 2020.) Sama havainto on tehty talvella 2024 Taloustutkimuksen tekemässä kyselytutkimuksessa. Yli puolet (57 %) yläkoululaisista ja toisella asteella opiskelevista pojista ja reilu kolmannes tytöistä (35 %) kokevat, että voisivat toimia yrittäjänä. Kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan on

kasvanut huomattavasti vuodesta 2020. (Tulevaisuusraportti 2024.)

Vuoden 2019 Nuorisobarometrin mukaan 89 prosenttia opiskelijoista koki, että työelämään siirtyminen innostaa ja 32 prosenttia vastasi, että työelämään siirtyminen pelottaa. Kaikista nuorista 69 prosenttia kokee saaneensa riittävästi ohjausta uravalintoihinsa. (Haikkola & Myllyniemi 2020.) Vuonna 2024 enää puolet opiskelijoista (53 %) odottaa työelämää innolla ja 37 prosenttia yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista pelkää työelämän olevan itselle liian raskasta. Työelämän raskautta pelkävien nuorten osuus on kasvanut neljänä peräkkäisenä vuotena samalla kun työelämää innolla odottavien osuus on laskenut. Lähes puolet nuorista (47 %) on huolissaan erityisesti oman toimeentulon riittävydestä ja siitä, että työelämä vie liikaa aikaa vapaa-ajalta (43 %). Poikien tulevaisuususkko työelämään liittyen on tyttöjä vahvempaa. (Nuorten yrittäjyys ja talous NYT 2024.)

Nuorten aikuisten työhyvinvointi on muita heikompaa ja sairaana työskentelystä on tullut yleisempää. Samalla nuorten aikuisten irtisanoutumisaikheet ovat lisääntyneet ja yhteisöllisyyden kokemukset ovat vähentyneet. Tutkimuksessa suurimmat havaitut riskit nuorten kokemalle yhteisöllisyysvajeelle olivat koettu eettinen stressi ja kasvanut tunnetyn määrän. Työn arvojen yhteensopi- vuus on heikentynyt nuorilla enemmän kuin iäkkäämmillä. Loppuvuodesta 2023 noin kolmannes alle 36-vuotiaista vastasi miettineensä usein eroamista nykyisestä työstään. (Kaltiainen, Hakanen & Suutala 2024.)

Työelämästä ulosjääminen syrjäyttää ja lannistaa

Euroopan unionin tavoitteena on laskea 15–29-vuotiaiden NEET-nuorten, eli työn, koulutuksen tai asepalveluksen ulkopuolella olevien nuorten, osuus 9 prosenttiin kaikista nuorista vuoteen 2030 mennessä. EU-tasolla NEET-nuorten määrä on laskenut kymmenessä vuodessa lähes viisi prosenttiyksikköä ja oli vuonna 2023 11,2 prosenttia. (Eurostat 2024a.) Vuonna 2023 Suomessa NEET-nuoria oli 10,3 prosenttia, mikä on lähes kaksinkertaisesti Ruotsiin verrattuna. Suomalaisten NEET-nuorten määrä on kuitenkin laskenut hieman kymmenessä vuodessa. (Eurostat 2024b.)

NEET-nuoret ovat usein erilaisissa elämäntilanteissa, joten tilanteen parantaminen edellyttää tietopohjaista tarkastelua. Suomalaisten NEET-nuorten joukosta voidaan tunnistaa ainakin viisi erilaista kategoriaa nuorille: työttömät työnhakijat, oman tai läheisen terveydentilasta johtuvat syyt, lannistuneet tai epäsosiaaliset nuoret, parempia mahdollisuuksia odottavat nuoret tai vapaaehtoisesti itseään kehittävät, kuten matkustelevat tai urheilevat nuoret. (Hiilamo ym. 2017.)

Nuoret ovat muihin ikäluokkiin verrattuna kunnianhimoisempia ja tavoitteellisempia työelämässä (Pitkänen ym. 2023). Erityisesti ammattiin opiskelevat nuoret rakentavat käsityksensä yhteiskuntaan kuulumisesta voimakkaasti työntekijäkansalaisuuden varaan. Kuitenkin esimerkiksi vaikeammin ennustettavat työmarkkinat tekevät aikuisuudelle tasaisen perustan rakentamisen vaikeammaksi aiempiin sukupolviin

verrattuna. Haasteet työelämään kiinnittymisessä luovat ristiriidan työntekijäkansalaisuuden saavuttamisesta, ja siten voivat heikentää kokemusta yhteiskuntaan kuulumisesta. (Ågren 2024.)

Ymmärrys itsestä toistuvasti koulutuksen ja työelämän marginaaliin jäävänä tuottaa kokemuksia toiseudesta ja arvottomuudesta, mikä sumentaa tulevaisuuden näköaloja.

Kokemus itsestä vääränlaisena, väärät alavalinnat koulutuksessa tai työelämässä ja henkilökohtaisen elämän haasteet vaikeuttavat kuitenkin kiinnittymistä koulutus- ja työurille. Myös työkokeilusta toiseen kiertäminen voi lannistaa niitä, joilla on tutkinto suoritettuna. Ymmärrys itsestä toistuvasti koulutuksen ja työelämän marginaaliin jäävänä tuottaa kokemuksia toiseudesta ja arvottomuudesta, mikä sumentaa tulevaisuuden näköaloja. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäädessä osa nuorista pyrkii rakentamaan positiivista ymmärrystä itsestään vapaa-ajalla, toiset taas torjuvat normit ja asettuvat vastustamaan koulutus- ja palkkatyöyhteiskunnan odotuksia. (Mutanen 2024.)

Lyhytkestoisella työttömyydellä ei ole merkittäviä haittavaikutuksia. Sen sijaan työttömyyden pitkittyminen on yksi merkittävimmistä syrjäytymisen osatekijöistä. Lapsuudesta saakka kasaantuneet vastoinkäymiset ovat voineet heikentää

nuoren voimavaroja ja realististen mahdollisuuksien puute täyttää yhä kasvavia rekrytointivaatimuksia kuormittavat nuorta lisää. Nämä kasantuneet haasteet selittävät pitkäaikaistyöttömien nuorten elämännhallinnallisia valintoja ja muodostavat merkittävän kannustimen poikkeavien toimintamallien omaksumiselle. Vastikkeellisten aktivointitoimenpiteiden kohdentaminen kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin voikin johtaa entistäkin suurempiin ongelmiin. Sen sijaan hyvin suunnitellut aktivointitoimenpiteet voivat oikein ajoitettuna ja kohdennettuna auttaa nuoria kuntoutumaan ja työllistymään työmarkkinoille. (Ylistö 2023.)

Nykymuotoiset lyhytkestoiset tuen muodot eivät ole riittäviä, mikäli nuori kokee toistuvasti pettymyksiä töihin tai opintoihin pyrkiessä (Mutanen 2024). Kelan ja hyvinvointialueiden asiantuntijat ovat huolissaan erityisesti 18–25-vuotiaiden heitteillejätöstä palveluissa. Koska nuorten ongelmat eivät solahda hallinnollisiin lokeroihin, asiantuntijoiden mukaan nuorten todellisia tarpeita ei pystytä täyttämään, vaan palveluissa täytetään vain lainsäädännön vaatimukset. Jos moniammatillinen yhteistyö ei toimi ja nuorta ohjataan luukulta luukulle, on riskinä järjestelmän ulkopuolelle ajautuminen. (Jalonen ym. 2024.)

Työllisyyteen liittyvät politiikkasuositukset

Paikallisesti

- Investoidaan nuorten työllistymiseen. Tarjotaan riittävästi ohjausta sekä tukea. Varmistetaan, että kunnassa on etsivää nuorisotyötä ja palveluita, joissa on aikaa kohdata nuoria ja ohjata heitä löytämään oma paikkansa. Huomioidaan palveluissa myös työkyky.
- TE-palvelujen siirtyessä kuntiin, tulee Ohjaamojen roolia vahvistaa lisäämällä niihin koulutussektorin asiantuntijuutta.
- Tarjotaan palkkatuettua työtä sekä työpaja- ja työkokeilupaiikkoja niitä tarvitseville nuorille. Yhdistetään nuorille työnhakijoille myönnettäviin palkkatukiin sekä työnantajia että nuoria tukevaa valmennusta.
- Myönnetään ensimmäisen kesätyön hankkimiseen kesätyöseteli ja tuetaan yrityksen perustamista starttirahalla.
- Kohdistetaan julkisen sektorin kesätyöpaikkoja erityisesti haastavassa työmarkkina-asetelmassa oleville nuorille.
- Parannetaan nuorten työssäjaksamista esimerkiksi mahdollisuudella tehdä töitä joustavasti oman elämäntilanteen mukaan.

Kansallisesti

- Kohdellaan jokaista nuorta yhdenvertaisesti ja asiallisesti työelämässä ja lainsäädännössä. Ei syrjitä nuoria työmarkkinoilla. Lyhyempi työura ei ole riittävä irtisanomisperuste.
- Poistetaan esteitä vähemmistöjen työllistymisen tieltä. Edistetään joustavia ja yhdenvertaisia työmarkkinoita.

opiskella

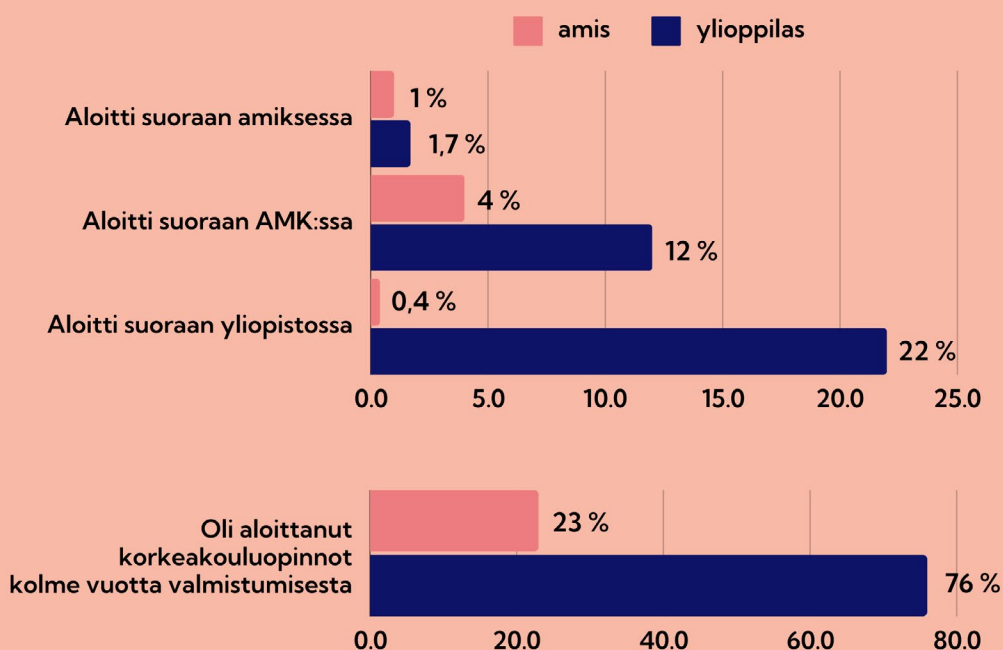
Koulutustason nosto tarvitsee miehiä ja amiksia

Suomen tavoitteena on korkeakouluttaa puolet nuorista aikuisista. Tavoitteeseen pääsy edellyttää riittävien korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäksi sitä, että yhä harvempi nuori jää pelkän perusasteen varaan eikä toisella asteella ole umpiperiä, joista korkeakoulutukseen ponnistaminen on haastavaa. Vuonna 2021 voimaan astunut oppivelvollisuuden laajentaminen on ollut merkittävä askel

kohti tätä tavoitetta. Vuonna 2022 perusopetuksen oppimäärän suorittaneista oppivelvollisista 99 prosenttia (59 703) opiskeli oppivelvollisuuteen kelpaavassa koulutuksessa. Vain 0,4 prosenttia (222) opiskelijaa keskeytti väliaikaisesti opintonsa ja 0,6 prosenttia (369) opiskeli oppivelvollisuuteen kelpaamattomassa koulutuksessa. (Vipunen 2023.)

Vuonna 2022 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 75 prosenttia on suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon. 20–24-vuotiaista pelkän perusasteen suorittaneita oli 19 prosenttia (63 100), miehistä 22 ja naisista 16 prosenttia. Eniten perusasteen varassa olevia 20–24-vuotiaita oli Päijät-Hämeessä (26

Jatko-opintoihin toiselta asteelta

Kaavio 2: Ylioppilaiden ja toiselta asteelta ammattiin valmistuneiden jatko-opinnot

%). Perusasteen varaan jäävien osuus kasvanut vuodesta 2016 eteenpäin noin kolme prosenttiyksikköä. (Tilastokeskus 2023a.) Oppivelvollisuuden pidentämisen vaikutukset koulutustason nousuun tullaan näkemään lähivuosina.

Asiantuntijaselvitys vaalikauden 2019–2023 talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista (Paavola ym. 2023) osoittaa, että oppivelvollisuuden laajentamisen ja siihen liittyvän maksuttoman toisen asteen koulutuksen arvioidaan pääosin parantavan sukupuolten välistä tasa-arvoa. Uudistus tasoittaa sukupuolten välistä eroa koulutustasoissa, sillä ennen uudistusta ilman toisen asteen koulutusta jäävistä enemmistö oli miehiä. Uudistus parantaa samalla myös naisten asemaa, sillä suurempi osa naisistakin tulee jatkossa suorittamaan toisen asteen tutkinnon. Lisäksi tehostetun ohjauksen ja nivelvaiheen koulutusten avulla voi olla mahdollista lieventää koulutuksen ja työmarkkinoiden eriytymistä. Vuonna 2023 lukiosta valmistuneista naisia oli 58 prosenttia ja puolestaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneista naisia oli 51 prosenttia (Tilastokeskus 2024d; Tilastokeskus 2024e).

Vaikka 80 prosenttia kevään 2022 ylioppilaista haki jatko-opintoihin (kaavio 2), vain 36 prosenttia jatkoi suoraan opiskelua. Suoraan valmistumisen jälkeen yliopistokoulutukseen jatkoi 22 prosenttia, ammattikorkeakouluun 12 prosenttia ja ammatilliseen koulutukseen 1,7 prosenttia uusista ylioppilaista. Hakeminen jatko-opintoihin heti valmistumisen jälkeen väheni lähes neljä prosenttiyksikköä. Vuonna 2019 ylioppilaaksi valmistuneista 76 prosentilla ja ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 23 pro-

sentilla oli opiskelupaikka kolme vuotta valmistumisen jälkeen. (Tilastokeskus 2023b.) Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista neljä prosenttia jatkoi suoraan ammattikorkeakouluun, yksi prosentti uuteen ammatilliseen tutkintoon ja puoli prosenttia yliopistoon. (Tilastokeskus 2023c.)

Ammatillinen koulutus on Suomessa erityisesti aikuisopiskelijoiden vuoksi OECD-maihin verrattuna merkittävästi suositumpaa, mutta ammatillisen perustutkinnon jälkeen korkeakouluun jatkaminen on huomattavasti harvinaisempaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023).

Suomen koulutustaso on laskenut OECD-maiden huipulta keskitason alapuolelle (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Korkeimmin koulutetuksi ikäryhmäksi on osoittautunut 45–49-vuotiaat, joista korkea-asteen tutkinnon on suorittanut 48 prosenttia ja perusasteen jälkeisen tutkinnon 88 prosenttia. Tässä ikäluokassa sukupuolten välinen ero on merkittävä, sillä naisista korkeakoulututkinnon on suorittanut 58 prosenttia ja miehistä 38 prosenttia. (Tilastokeskus 2023a.) 25–29-vuotiaista nuorista korkea-asteen tutkinnon on suorittanut 33,4 prosenttia, joista 40,8 prosenttia on naisia ja 26,4 prosenttia miehiä (Tilastokeskus 2023d). Ero sukupuolten välillä ei siis ole erityisesti pienentynyt sukupolvien välillä. Myös alavalinnat ovat Suomessa edelleen hyvin sukupuolittuneita: tekniikan aloilla opiskelevista vain 24 prosenttia oli naisia, kun taas terveystieteiden ja hyvinvointialoilla naisten osuus oli 83 prosenttia (Tilastokeskus 2023e).

Tutkintoon valmistava koulutus koetaan toimivaksi

Opiskelijat kokevat peruskoulun ja toisen asteen välillä olevaan tutkintoon valmistavan TUVA-koulutuksen vahvistaneen heidän edellytyksiään suorittaa toisen asteen tutkinto. Tyytyväisyys korostui opiskelijoiden valmiuksissa pärjätä ammatillisessa koulutuksessa. Sekä opiskelijat että opetushenkilöstö olivat vuonna 2024 yleisesti koulutukseen tyytyväisiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024a.)

Opiskelijoiden kokemukset eri opiskelumahdollisuuksiin liittyvän ohjauksen riittävydestä kuitenkin vaihtelivat. Valmiuksia vahvistavaksi koettuja asioita TUVA-koulutuksesta olivat yleinen opiskelunvalmiuksien paraneminen, arki-rytmin tukeminen, oma-aloitteisuuden lisääntyminen ja kielitaidon paraneminen.

Opetushenkilöstö kokee kehittämiskohdeksi erityisesti resurssit ryhmäkokojen pienentämiseksi ja erityisopettajien määrän kasvattamiseksi, jotta opiskelijoiden moninaiisiin tarpeisiin voitaisiin vastata. TUVA-koulutuksen opiskelijoiden joukossa on melko paljon sekä erityisen tuen opiskelijoita että vaativan erityisen tuen opiskelijoita. Opiskelijoista noin kolmanneksella on ollut erityisen tai vaativan tuen tarve. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024a.)

Koulutus ja osaaminen eriytyvät yhä vahvemmin

Oppilaiden ja koulujen väliset osaamiserot ovat yhteydessä perheiden ja alueiden eriytyviin koulutuksellisiin, talou-

dellisiin ja sosiokulttuurisiin resursseihin. Oppilaiden kotoaan saama tuki vaihtelee suuresti ja jo peruskoulun alussa osamisessa on suuria yksilöiden välisiä eroja. Oppimisen ja osaamisen haasteet heijastavat yhteiskunnan tilaa ja esimerkiksi hyvinvointia. (Karvi 2023.)

Suomalaisnuorten osaaminen on OECD-maiden keskitasoa parempaa, mutta se on jatkanut laskuaan. Laskua on havaittavissa suuressa osassa maita. PISA 2022-tutkimuksessa erityistarkastelussa ollut matematiikan osaamisen taso on laskenut Suomessa vuodesta 2006 saakka. Erinomaisten matematiikan osaajien määrä on laskenut samalla kun heikosti pärjäävien osuus on 2000-luvun aikana noussut 7 prosentista joka neljänteen oppilaaseen. Myös lukutaidossa ja luonnontieteissä on havaittavissa nopeaa laskua. Pudotus on lukutaidon osalta yksi OECD-maiden suurimmista vuoteen 2018 verrattuna. Joka viidennen oppilaan lukutaito on erittäin heikko. (Hiltunen ym. 2023.)

Vaikka Suomessa oppilaat kokevat vähiten matematiikka-ahdistusta verrattuna muihin maihin, on sen kokemisella keskimääräistä suurempi yhteys heikompaan matematiikan osaamiseen. Matematiikka-ahdistusta vähentää ja osaamista parantaa oppilaiden kokemus siitä, että opettajalta saa tukea. Koettu tuen saaminen on vähentynyt vuodesta 2012. (Hiltunen ym. 2023.)

Kuten matematiikassa, myös luonnontieteissä ja lukutaidossa erinomaisten oppilaiden määrä on laskenut ja heikosti pärjäävien määrä kasvanut. Ero tyttöjen ja poikien välillä on molemmissa aineissa OECD-maiden suurin, mutta ero on

pienentynyt, sillä tyttöjen pärjääminen on laskenut enemmän. Suomi on ainoa OECD-maa, jossa tytöt menestyivät matematiikassa tilastollisesti merkittävästi paremmin kuin pojat. Erinomaisesti pärjäävissä ero sukupuolten välillä on hyvin pieni, mutta heikkoja osajia oli tytöistä yli viidennes (22 %) ja pojista yli neljännes (27 %). (Hiltunen ym. 2023.)

Kansainvälisessä vertailussa koulujen väliset erot osaamisessa ovat Suomessa pieniä. Maat, joissa ero koulujen välillä on suurta, jakavat oppilaat yleensä jo varhaisessa vaiheessa eritasoisin kouluihin. Sen sijaan suomalaisten peruskoulujen sisäiset osaamiserot ovat suurimmat kuin koskaan aiemmin. Sisäinen vaihtelu oli 22 prosenttiyksikköä OECD-maiden keskiarvoa suurempaa. Eriytyminen pääkaupunkiseudulla on ollut nähtävissä jo vuodesta 2012, joten suurimmat muutokset ovat tapahtuneet muualla Suomessa. Alueellisesti suurimmat erot ovat hyvin pärjäävän Pohjois-Suomen ja heikoiten pärjäävän Itä-Suomen välillä. (Hiltunen ym. 2023.)

Sosioekonomisen taustan yhteys oppimistuloksiin oli Suomessa vuoteen 2009 saakka vertailumaiden pienimpiä, mutta vuodesta 2012 lähtien yhteys tuloksiin on voimistunut ja kasvanut nopeasti OECD-maiden keskitasolle erityisesti alimman sosioekonomisen neljänneksen tulosten heikon tason vuoksi. Esimerkiksi matematiikassa erinomaisiin tai huippuosaajiin sijoittui ylimmän sosioekonomisen neljänneksen oppilaista 18 prosenttia ja alimman sosioekonomisen neljänneksen oppilaista 3 prosenttia. Erot sosioekonomisen taustan perusteella ovat paikoin suurempia kuin erot syntyperäisten suomalaisten ja maahanmuuttajaoppi-

laiden välillä. (Hiltunen ym. 2023.) Niin kutsutun eliittilukion käymisellä ei ole vaikutusta oppimistuloksiin. Se kuitenkin nostaa todennäköisyyttä yliopiston käymiselle osin sosiaalisen ympäristön vuoksi. (Kanninen, Kortelainen & Teuvo-nen 2023.)

Sosioekonomisen taustan yhteys oppimistuloksiin oli Suomessa vuoteen 2009 saakka vertailumaiden pienimpiä, mutta vuodesta 2012 lähtien yhteys tuloksiin on voimistunut ja kasvanut nopeasti OECD-maiden keskitasolle erityisesti alimman sosioekonomisen neljänneksen tulosten heikon tason vuoksi.

Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutuspolut eriytyvät suomalaistaustaisista etenkin toisella asteella. Heitä ohjataan useammin ammatillisiin opintoihin ja he hakeutuvat harvemmin lukioon sekä ovat korkeakoulutuksessa aliedustettuna. Vanhempien syntyperä ei kuitenkaan itsessään tuota eroa lasten koulumenestykseen, vaan sosioekonominen tausta kytkeytyy tähänkin kysymykseen. Esimerkiksi toimeentulotukea saavien perheiden lapsista suomalaistaustaiset pärjäävät heikommin kuin ulkomaalaistaustaiset. Ulkomaalaistaustaiset nuoret myös keskeyttävät useammin opintonsa: keskeyttämisen syyksi he ilmoittavat syrjinnän ja rasismien, perhesyyt, kieli-vaikkeudet ja koulukiusaamisen. (Eid & Castaneda 2023.)

Niissä perheissä, joissa vähintään toisella vanhemmalla oli yliopistotutkinto, todennäköisyys päätyä ammatillisen koulutuksen sijaan lukioon oli noin kaksi kertaa suurempi kuin korkeintaan ammatillisesti koulutetuissa perheissä (Kiilakoski & Happonen 2024). Heikosti PISA-tutkimuksessa pärjänneet korkeakouluopintotulevat oppilaat tähtäsivät yliopistoon useammin kuin erinomaisesti PISAssa pärjänneet matalasti koulutettujen kotien lapset. Korkeakouluopinnot aloittaa 20 prosenttia peruskoulun 7,5 keskiarvolla päättäneistä yliopistokoulutettujen perheiden lapsista, kun taas peruskoulun varassa olevien vanhempien lapsilla samaan tarvitaan keskimäärin yli 9 keskiarvo. (Lakka 2024.)

Matalasta sosioekonomisesta taustasta tulevat korkeakouluopiskelijat kokivat opintomenestyksensä muita heikommaksi. Ulkomaiset opiskelijat, työelämästä opintoihin lähteneet ja perheelliset opiskelijat ovat keskiarvoa tyytyväisempiä opintomenestyksensä, kun taas osaopiskelukykyiset ovat keskimääräistä vähemmän tyytyväisiä. Erilaiset fyysiseen ja mielenterveyteen liittyvät haasteet heijastuvat vahvasti kokemukseen opintomenestyksestä. (Saari ym. 2023.)

Kiusaamista kokee yhä useampi nuori, erityisesti vähemmistöt

Viikoittaista kiusaamista kokeneiden määrä on kasvussa. Pojat kokevat kiusaamista ja fyysistä uhkaa enemmän kuin tytöt, mutta kaikista eniten viikoittaista kiusaamista kokevat 4. ja 5. luokkalaiset tytöt (9 %). Fyysisen uhan ko-

kemukset olivat yleisimpiä 8. ja 9. luokan pojilla (21 %). (THL 2023c.) Häiritsevää seksuaalista ahdistelua ja ehdottelua oli kokenut lähes puolet (45–49%) 8. ja 9. luokkalaisista sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijatyttöistä ja 8–12 prosenttia samanikäisistä pojista. Seksuaalista häirintää koki 45–48 prosenttia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista 8. ja 9. luokan oppilaista. (Helenius 2024.) Korkeakouluissa kiusaamista satunnaisesti tai usein kokee naisista 9 prosenttia ja miehistä 5 prosenttia (THL 2021a).

Häiritsevää seksuaalista ahdistelua ja ehdottelua oli kokenut lähes puolet (45–49%) 8. ja 9. luokkalaisista sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijatyttöistä ja 8–12 prosenttia samanikäisistä pojista. Seksuaalista häirintää koki 45–48 prosenttia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista 8. ja 9. luokan oppilaista.

Kiusaamisen kohteeksi joutuu muita useammin lapsi tai nuori, joka kuuluu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön tai on ulkomaalaistaustainen. Kaikilla koulutusasteilla ulkomaalaistaustaisia kiusataan enemmän kuin suomalaistaustaisia. Sukupuolivähemmistöjen kokema kiusaaminen on noin kolme kertaa yleisempää kuin cis-sukupuolisten kokema kiusaaminen, ja seksuaalivähemmistöjen

kokema kiusaaminen noin kaksinkertaista heterojen kokemaan kiusaamiseen verrattuna kaikilla koulutusasteilla. (Opetushallitus 2024.)

Koulukiusaamista voidaan vähentää ja luokkahenkeä parantaa koulunuorisotyöllä. Pitkäjänteisyys, nuorisotyön kiinnittyminen koulun arkeen ja vakiintuneet moniammatillisen yhteistyön rakenteet edistävät koulunuorisotyön onnistumista. Arvion mukaan pienilläkin panostuksilla voidaan saada tuloksia, kunhan työssä on pysyvyyttä ja työtä tukevia rakenteita. (Kivijärvi, Kiilakoski & Kauppinen 2024.)

Kiusaamisen kohteeksi joutuu muita useammin lapsi tai nuori, joka kuuluu sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön tai on ulkomaalaistaustainen.

Opiskeluun liittyvät politiikkasuositukset

Paikallisesti

- Tehdään kouluista ja oppilaitoksista saavutettavia. Varmistetaan, että niissä voidaan hyvin ja niissä on luotettavia aikuisia.
- Koulutuksen eriytymiseen puututaan suunnitelmallisesti. Oppimisen ja hyvinvoinnin ongelmiin tarjotaan tukea matalalla kynnyksellä, varhaisessa vaiheessa ja nopeasti.
- Tehdään kaikilla koulutusasteilla nuorisotyötä, joka tarjoaa toimintamalleja ryhmäytymiseen, kiusaamisen vastaiseen työhön sekä syrjinnän ehkäisyyn.
- Vahvistetaan osallistavaa toimintakulttuuria sekä oppilas- ja opiskelijakuntien asemaa.
- Mahdollistetaan toisen asteen koulutukseen osallistuminen muuttamatta pois kotoa.

Kansallisesti

- Koulutuksen resurssit turvataan yli hallituskausien sitoutumalla muiden Pohjoismaiden rahoitusta vastaavaan ja selkeästi määriteltyyn rahoitustasoon.
- Korkeakoulutettujen määrää on nostettava vähintään 50 prosenttiin 25–34-vuotiaiden ikäluokasta. Tämän mahdollistamiseksi tulee lisätä joustavia opintopolkuja ja alanvaihtomahdollisuuksia.
- Nuorten tulee voida vaihtaa sujuvasti opiskelualaa, myös ilman valintakokeita. Korkeakoulujen ensikertalaisikiintiöistä tulee luopua ja korkeakoulujen aloituspaikkoja lisätään erityisesti työvoimapulasta kärsivillä aloilla.
- Ilman jatko-opiskelupaikkaa oleville nuorille tarjotaan koulutusseteli avoimeen korkeakouluun.
- Säilytetään maksuton koulutus varhaiskasvatuksesta korkeakouluun asti.
- Opinto- ja uraohjausta tulee olla riittävästi tarjolla kaikilla koulutusasteilla. Oppivelvollisille tulee olla vähintään yksi täysipäiväinen opinto-ohjaaja 150 opiskelijaa kohti.
- Kaikissa koulutukseen tehtävissä uudistuksissa tehdään kattavat nuorivaikutusten arvioinnit. Koulutuspolitiikan kehittämisen keskiössä tulee olla nuori järjestelmän sijaan. Sosiaali- ja koulutuspolitiikan kytköstä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja toteutetaan linjakkaasti.

turvalliseen arkeen

Nuorten halu elää ja viettää aikaa paikoissa, joissa on turvallista, hauskaa ja miellyttävää, edellyttää panostuksia turvallisuuteen sekä heidän monimuotoisuutensa ja elämänvalintojensa tukemiseen.

Tämä asettaa poliitikoille, aikuisille ja yhteisöille vastuun luoda ympäristö, jossa nuoret voivat kasvaa ja kehittyä. Ilman näitä investointeja ja nuorten hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä kuntiemme ja kaupunkiemme tulevaisuus on vaakalaudalla.

Nuoret ovat avainasemassa hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden ylläpitämisessä, joten heidän tarpeidensa huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää.

län myötä pyörä vaihtuu bussiin

Eri puolilla Suomea kouluun, työhön ja harrastuksiin liikutaan monipuolisesti eri välineillä: bussilla, autolla, taksilla, metrolla, pyörällä tai kävellen. Pitkien etäisyyksien Suomessa nuoret käyttävät saatavilla olevia liikkumisen muotoja, kaupunkilaisilla vaihtoehtoja saattaa olla enemmän.

Koulumatkan pituus on merkittävin kulkutapoihin vaikuttava tekijä. Alle viiden kilometrin koulumatkat kuljetaan pääosin kävellen ja pyöräillen kaikissa ikäluokissa, eikä kulkemisessa ole tapahtunut merkittävää muutosta vuosien viime vuosina. Alakoululaisista aktiivisesti koulumatkan kulkee yli 80 prosenttia, yläkoululaisista noin 70 prosenttia. (Turunen, Kulmala, Hakonen & Tammelin 2023.)

Kävely ja pyöräily ovat lasten ja nuorten suosituimpia liikuntamuotoja, ja kävelyn ja pyöräilyn väylät heidän eniten käyttämiään liikuntapaikkoja. 18–29-vuotiaiden nuorten pääasiallinen kulkutapamuoto oli kuitenkin muuta väestöä harvemmin kävely tai pyöräily Helsingin seudulla vuonna 2023. Tulokset käyvät ilmi Helsingin seudun kuntien ja HSL:n yhdessä tekemästä vuoden 2023 Liikkumistutkimuksesta, jossa selvitettiin Helsingin seudun asukkaiden liikkumistottumuksia. Nuorten tekemistä arkipäivän matkoista 34 prosenttia tehtiin pääasiallisesti pyöräillen tai kävellen väestön keskiarvon ollessa 41 prosenttia. Nuoret valitsivat kuitenkin muuta väestöä useammin joukkoliikenteen. (HSL Liikkumistutkimus 2023.)

Nuoret ovat moninainen joukko

Nuoret ikäluokat ovat suomalaisista ikäluokista moninaisimpia. Suomen ulkomaalaistaustainen väestö on ikärakenteeltaan nuorempi kuin suomalaisistaustainen väestö, esimerkiksi vuoden 2021 lopussa ulkomaalaistaustaisista Suomessa syntyneistä valtaosa (81 %) oli alle 18-vuotiaita. On myös arvioitu, että tulevaisuudessa Helsingissä alaikäisten vieraskielisten osuus kasvaa kolmanneksessä ikäluokasta. (Hanell, Mattila, Ahvenainen & Raunio 2023; Eid & Castaneda 2023.) Tässä luvussa nuorten moninaisuutta tarkastellaan uskonnon ja uskonnollisuuden, ulkomaalaistaustaisuuden sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen näkökulmasta.

Kun vielä vuonna 2006 yli 40 prosenttia nuorista piti itseään uskonnollisena, nyt määrä on enää 22 prosenttia. Ei-uskonnollisena itseään piti hieman yli puolet Nuorisobarometriin vastaajista. Vaikka uskonnollisuus on vähentynyt, enemmistö nuorista suhtautuu myönteisesti uskonnon näkymiseen oppilaitoksissa ja sallivasti näkyvien uskonnollisten symboleiden käyttämiseen niin muiden nuorten kuin opettajienkin tapauksessa. Nuorelle ikäryhmälle ominaista on myös uskonnollisten taustojen moninaisuus. Esimerkiksi muslimien lukumäärä Suomessa on monikymmenkertaistunut vain yhden sukupolven aikana ja ylittää tätä nykyä esimerkiksi ortodoksisen kirkon jäsenmäärän. Huomattava osa Suomen muslimeista on iältään nuoria: Suomessa asuvista muslimeista noin 41 prosenttia on alle 25-vuotiaita ja 64 prosenttia alle 35-vuotiaita. Uskonnollisuuden muuttuessa vähemmän tavalliseksi, on myös mahdollista, että kokemus vähemmistöön kuulumisesta muuttuu. Tällä hetkellä noin 12 prosenttia nuorista kokee kuuluvansa uskonnollisen vakaumuksensa perusteella vähemmistöön. Uskonnottoman vakaumuksen perusteella vähemmistöön koki kuuluvansa noin kuusi prosenttia. (Myllyniemi & Kiilakoski 2024; Pauha 2024.)

Oikeusministeriön raportin mukaan syrjintä on Suomessa yhä merkittävä ongelma ja aineisto viittaa syrjinnän lisääntyneen tarkasteluajanjaksolla vuosina 2020–2022. Valtaosa itsensä juutalaisiksi määrittelevistä kokee antisemitismien eli juutalaisvastaisuuden lisääntyneen Suomessa viime vuosien aikana. Antisemitismien kohtaaminen näyttää olevan yleisintä nuoremmissa ikäryhmissä: 93 prosenttia 16–34-vuotiaista oli kohdannut antisemitismia. Syrjintä ja rasismi on Suomessa nuorten arkea ja kokemukset rasismista ovat erittäin vakavia. Ne vaikuttavat monin tavoin nuorten hyvinvointiin, itsetuntoon ja tulevaisuudenuskoon. Rasismi voi olla avointa ja ilmeistä, kuten rasistisilla sanoilla solvaaminen, tai se voi piiloutua rakenteisiin, jolloin sitä voi olla vaikeampi tunnistaa. (Czibalmos & Pataricza 2024; Mannila 2024.)

Rakenteellinen rasismi voi ilmetä esimerkiksi syrjintänä työ- ja asuntomarkkinoilla sekä koulutuksessa. On havaittu tapauksia, joissa opettajat antavat mahanmuuttajataustaisille ylioppilaskokelaille huonompia arvosanoja kuin kantasuomalaisille. Erityisesti maaseudulla syrjintä on yleisempää, ja pahiten siitä kärsivät taitavimmat opiskelijat. Helsinki GSE:n tutkimuksen mukaan mahanmuuttajataustaiset opiskelijat, jotka käyvät lukioita, joissa opettajat ovat ennakkoluuloisia, jatkavat vähemmän

todennäköisesti korkeakoulutukseen. (Sahlström & Silliman 2024.)

Kouluterveyskyselyn mukaan noin viisi prosenttia nuorista on transnuoria, eli heidän sukupuoli-identiteettinsä eroaa syntymässä määritellystä sukupuolesta. Tämä tulos on yhtenevä Nuorisobarometrin kanssa, jonka mukaan 3–6 prosenttia nuorista kokee kuuluvansa sukupuoli-identiteettinsä perusteella vähemmistöön tiedonkeruumenetelmästä riippuen. Sukupuolen moninaisuuden tunnistaminen on tärkeää, sillä transnuoret kokevat enemmän koulu-kiusaamista ja mielenterveysoireilua kuin syntymässä määriteltyyn sukupuoleensa samaistuvat nuoret. Kiusaamiskokemukset ovat yleisimpiä transfeminiinisillä¹ nuorilla, kun taas mielenterveysongelmia esiintyy eniten transmaskuliinisilla² nuorilla. (Sares-Jäske ym. 2024; Sares-Jäske ym. 2023; Myllyniemi & Kiilakoski 2024.)

Peruskoulussa on monia sukupuolittuneita rakenteita, jotka ovat ristiriidassa tasa-arvotavoitteiden kanssa ja vahingoittavat erityisesti sukupuoltaan normaaleista poikkeavilla tavoilla ilmaisevia oppilaita. Nämä rakenteet antavat myös pojille ja tytöille erilaiset valmiudet ja taidot. Näiden rakenteiden näkyväksi tekemiseen ja purkamiseen tarvitaan transpedagogiikkaa ja sukupuolitietoista kasvatusta, jossa huomioidaan sukupuolen moninaisuus. Sukupuolittuneiden

rakenteiden tuntemus ja murtaminen on kuitenkin puutteellista. (Valaskivi & Alasuutari, 2024.)

Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisiin nuoriin, vammaisiin sekä seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöihin kuuluviin nuoriin kohdistetaan muita nuoria useammin kiusaamista ja fyysistä uhkaa. Heidän keskuudessaan myös yksinäisyys on yleisempää muihin nuoriin verrattuna. Myös mielen hyvinvointi ja sen tukeminen kaipaisi erityistä panostusta. Pahoinvointi kasautuu erityisesti yläkouluikäisille ulkomaalaistaustaisille pojille. He esimerkiksi elävät muita nuoria turvattomammassa elinympäristössä, kokevat enemmän yksinäisyyttä ja väkivaltaa sekä ovat alttiimpia riskikäyttäytymiselle. He myös kokevat saavansa harvemmin tukea vanhemmilta tai oppilashuollosta. Paperittomat nuoret olisi syytä huomioida erityisen haastavassa elämäntilanteessa olevana ja tukitoimia tarvitsevana ryhmänä. (Eid & Castaneda 2023.)

Osa nuorista oireilee väkivallalla

Nuorten tekemä katuväkivalta ja rikollisuus on nostanut merkittävästi päätään yhteiskunnallisena keskustelunaiheena. Siinä missä julkisessa keskustelussa usein luodaan mielikuvaa uudehkosta ja todella laajasta ilmiöstä, on kyse ensisijaisesti yhteiskunnallisen eriarvoistumisen

1 Setan mukaan transfeminiini voi olla identiteetti tai jonkin toisen identiteetin lisämääre. Se kuvaa henkilöä, joka on syntymässä määritetty pojaksi, mutta jonka sukupuoli-identiteetti on enemmän feminiininen kuin maskuliininen. Henkilö voi samastua moniin naiseuden tai naisellisuuden ulottuvuuksiin, mutta ei koe olevansa yksiselitteisesti nainen.

2 Setan mukaan transmaskuliini voi olla identiteetti tai jonkin toisen identiteetin lisämääre. Se kuvaa henkilöä, joka on syntymässä määritetty tytöksi, mutta jonka sukupuoli-identiteetti on enemmän maskuliininen kuin feminiininen. Henkilö voi samastua moniin mieheyden tai miehisyiden ulottuvuuksiin, mutta ei koe olevansa yksiselitteisesti mies.

kehityksestä, jossa osa nuorista voi entistä huonommin. Polarisaatiokehitys eli hyvinvointierojen kasvaminen entisestään voi tuottaa negatiivisia vaikutuksia kaikista heikoimmassa asemassa olevien nuorten keskuudessa.

Pojat kokivat vuoden 2023 aikana fyysistä uhkaa tyttöjä yleisemmin. Koulu-terveyskyselyssä fyysisellä uhalla tarkoitetaan varastamista tai varastamisen yritystä käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, uhkaamista vahingoittaa fyysisesti tai fyysistä kimppuun käymistä. Perusopetuksen 8.–9. luokkalaisista pojista 21 prosenttia oli kokenut fyysistä uhkaa. Kokemukset olivat yleisimpiä Helsingissä (26 %) ja muualla Uudella- maalla (23 %) ja harvinaisempia Keski-Pohjanmaalla (15 %) ja Itä-Suomessa (16 %). Valtakunnallisesti samanikäisistä tytöistä fyysistä uhkaa oli kokenut alle 15 prosenttia. Lukiolaisista noin 10 prosenttia ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista nuorista noin 14 prosenttia oli kokenut fyysistä uhkaa. (THL 2023c.)

Nuorten tekemien rikosten määrä on kokonaisuudessaan vähentynyt 2000-luvulla. Väkivalta- ja ryöstörikollisuus kasvoi aina vuoteen 2010 saakka ja väheni sen jälkeen jyrkästi. Viime vuosina se on kuitenkin kasvanut voimakkaasti. Alle 15-vuotiaiden osalta rikosepäilyjä on historiallisessa tarkastelussa poikkeuksellisen paljon, mutta yli 15-vuotiaiden nuorten osalta on vielä reilusti matkaa sille tasolle, joka saavutettiin 2000-luvun alkupuolella. Nuoret tekevät myös useammin rikoksia osana vertaisryhmää, eli sama teko kirjataan useammalle tekijälle. Lisäksi tutkijoiden mukaan alle 15-vuotiaiden väkivaltarikollisuuden kasvu liittyy paitsi tosiasialliseen kasvuun, myös

ilmoitusherkkyiden kasvuun niin kulttuurisesti kuin myös lainsäädännöllisten veloitteiden kiristymisen myötä. (Kivijärvi & Manner 2024.) Pahoinpitelyilmoitusten kasvun taustalla vaikuttaa ainakin osittain myös viranomaisten kouluille antamat ohjeet kiusaamis- ja väkivaltatapausten käsittelystä sekä lasten kanssa työskentelevien ilmoitusvelvollisuuden laajennus epäillyissä väkivaltatilanteissa (Tilastokeskus 2024f).

Nuorten tekemien rikosten määrä on kokonaisuudessaan vähentynyt 2000-luvulla. Viime vuosina se on kuitenkin kasvanut voimakkaasti.

Väkivaltarikollisuuden kasvua ei ole toistaiseksi osattu selittää kovinkaan tyhjentävästi, mutta tutkijoiden mukaan on selvää, ettei se selity ulkomaalais-taustaisten nuorten rikollisuudella. On tyypillistä, että tekijä- ja uhrikokemukset kasautuvat samoille ja heikoissa asemassa oleville väestöryhmille. Sukupuolesta riippumatta ulkomaalaistaustaiset nuoret, erityisesti ulkomailla syntyneet, ovat sekä epäiltyinä, mutta myös joutuvat suomalaistaustaisia todennäköisemmin poliisin tietoon tulleiden ryöstöjen ja pahoinpitelyjen uhreiksi. Tamperetta, Vantaata ja Oulua tarkastelevassa tutkimuksessa on havaittu, että erityisesti Oulussa ulkomaalaistaustaisilla nuorilla on huomattavan korkea todennäköisyys joutua väkivallan tai sen uhan uhriksi. Tämä voi kertoa esimerkiksi väkivaltarikollisuuden kasautumisesta tai rasmin korostuneista merkityksistä. (Kivijärvi & Manner 2024.)

Turvalliseen arkeen liittyvät politiikkasuositukset

Alueellisesti

- Kaupunkitilaa kehitetään yhdessä nuorten kanssa kestäviä elämäntapoja ja yhteisöllisyyttä tukevaksi.
- Jokaisella nuorella on mahdollisuus kohdata ihmisiä vapaa-ajalla turvallisissa ja maksuttomissa paikoissa sekä vahvistaa luontosuhdettaan pääsemällä helposti lähiluontoon.
- Liikkumisen suunnittelussa ensisijaisia ovat investoinnit kävelyyn, pyöräilyyn ja joukkoliikenteeseen.
- Turvallista opiskeluympäristöä rakennetaan antirasistisella ja sateenkaarisensitiivisellä työllä sekä pedagogiikalla.

Kansallisesti

- Kasvatus- ja nuorisoalan henkilöstö on koulutettu toteuttamaan nuoriso-, tasa-arvo ja yhdenvertaisuuslainsäädäntöjen velvoitteita.
- Nuorella on mahdollisuus korjata juridinen sukupuoli-merkintänsä jo ennen täysi-ikäisyyttä ja ilman lääketieteellistä selvitystä. Sukupuolen juridinen vahvistaminen tapahtuu omaan ilmoitukseen perustuen. Kolmas juridinen sukupuoli otetaan käyttöön Suomessa.
- Edistetään moniammatillista viranomaiskoordinaatiota ja -yhteistyötä nuorten rikollisuuden ehkäisyssä ja kierteiden katkaisussa. Nuoret tulee myös nähdä osana ratkaisua, ja heidät tulee ottaa mukaan keskusteluihin nuorisoriikollisuuden ja väkivallan ehkäisyssä.

tulla toimeen

Hallituksen sosiaaliturvaleikkaukset osuvat eniten nuoriin

Orpon hallituksen sosiaaliturvaleikkaukset ovat poikkeuksellisen suuria, lisäävät eriarvoisuutta ja kasautuvat heikoimassa asemassa oleville ihmisille. Kun leikkausten vaikutuksia tarkastellaan kotitaloustasolla, tulot pienenevät eniten 18–24-vuotiailla. Yhteisvaikutukset kohdistuvat suhteellisesti eniten työttömiin ja opiskelijoihin. (THL 2023d.) Kelan (2024) mukaan vaikutukset ovat erityisen suuria niissä nuorten ryhmissä, joissa pienituloisuus on jo valmiiksi yleistä, kuten yksinhuoltajilla, yksinasuvilla ja työttömillä nuorilla. Leikkaukset lisäävät pienituloisuutta eniten erityisesti lasten ja puolison kanssa asuvilla työttömillä nuorilla. Viidennes sekä 16–19-vuotiaista että 20–29-vuotiaista nuorista on jo valmiiksi pienituloisia.

Toimeentulon vaikeudet ovat yleisimpiä nuoremmissa ikäryhmissä. 20–39-vuotiaista miehistä 26 prosenttia ja naisista 33 prosenttia kertoi joutuneensa tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Nuoret, naiset ja matalasti koulutetut kokevat toimeentulovaikeuksia vanhempiin ikäryhmiin kuuluvia, miehiä ja korkeasti koulutettuja useammin. (THL 2023e.)

Samaan aikaan nuorten velkaantuminen on jatkanut kasvuaan. Intrumin (2023) perintätieteen analyysin mukaan nuorten aikuisten ikäryhmässä vaikeasti velkaan-

tuneiden osuus on kasvanut suhteessa sekä saman ikäryhmän että kaikkien ikäryhmien velkaantuneisiin. Vuonna 2019 perinnän kohteena olevista nuorista vaikeasti velkaantuneita oli 9 prosenttia, kun taas vuonna 2022 osuus oli noussut jo 22 prosenttiin. Myös perintätoimeksiantojen määrät ja pääomat ovat kasvaneet erityisesti 18–24-vuotiaiden ikäryhmässä.

Sosiaaliturvajärjestelmä pudottaa nuoret toimeentulotuen varaan

Perustoimeentulotuen saajissa nuoret, erityisesti 18–25-vuotiaat, ovat yliedustettuina. Syitä nuorten toimeentulotuen saannille ovat esimerkiksi epävarmempi työmarkkina-asema, alle 25-vuotiaiden vailla ammattia olleiden nuorten muita tiukemmat työttömyysturvan ehdot sekä vähäiset säästöt. (Raittila ym. 2018.) Hallituksen leikkaukset yleiseen asumistukeen, työttömyysturvaan ja muihin nuorten käyttämiin etuuksiin todennäköisesti lisäävät nuorten toimeentulotuen käyttöä.

**Perustoimeentulotuen
saajissa nuoret, erityisesti
18–25-vuotiaat, ovat
yliedustettuina.**

Vuonna 2023 13,5 prosenttia 18–24-vuotiaista sai perustoimeentulotukea. Toimeentulotukea saavien nuorten määrä on laskenut verrattuna edellisvuosiin, mutta erityisesti niiden lasten ja nuorten määrä, jotka asuvat uusissa toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa, on kasva-

nut. Uusissa toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvien alle 18-vuotiaiden sekä 18–24-vuotiaiden osuus nousi 10 prosenttia verrattuna edellisvuoteen. Nuorten toimeentulotuen käyttö vaihtelee merkittävästi alueittain. Eniten perustoimeentulotukea myönnettiin nuorille suhteessa samanikäiseen väestöön Vantaan ja Keravan (20,7 %) sekä Päijät-Hämeen (20%) hyvinvointialueilla. (THL 2024a.)

Toimeentulotukea saavilla nuorilla on muita useammin terveysongelmia, joista korostuvat erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmat. Mitä pitkäkestoisempaa toimeentulotuen saanti on, sitä yleisempää terveyspalveluiden ja reseptilääkkeiden käyttö sekä mielenterveysongelmat ovat. Peruskoulun jälkeinen tutkinto ja työssäkäynti ovat erityisesti pidempään tukea saaneilla muita nuoria harvinaisempia. Toimeentulotuen käyttö on yleisempää niillä nuorilla, jotka tulevat pienituloisista perheistä tai joilla on ollut mielenterveysongelmia jo 16–17-vuotiaana. (Vaalavuo ym. 2020.)

Vailla ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoa olevilla alle 25-vuotiailla työttömyysturvan saaminen edellyttää 21 viikon eli 5 kuukauden odotusaikaa. Tuen saamisen ehtona on myös hakea keväisin tutkintoon johtavaan koulutukseen. Työttömyysturvan saanti on tällä ryhmällä harvinaisempaa ja työllistymistä edistäviin palveluihin osallistuminen yleisempää kuin tutkinnon suorittaneilla. 19–22-vuotiailla vailla tutkintoa olevilla yleisin palvelu on työ- tai koulutuskokeilu, mikä viittaa pyrkimykseen löytää oma alansa. (Uusikangas ym. 2022.)

Valtaosa hakuvelvoitteen piirissä olevista

nuorista opiskelee. Negatiivisimmaksi velvoitteen kokevat suunnastaan epävarmat ja haastavassa elämäntilanteessa olevat nuoret. Hakuvelvoitteen päättyessä 25-vuotiaana vailla tutkintoa olevien nuorten työttömyysturvan saanti yleistyy ja on yleisempää kuin tutkinnon suorittaneilla, joten osa vailla tutkintoa olevista laiminlyö hakuvelvoitteen. Perustoimeentulotuen saanti on erilaisten ehtojen vuoksi yleisempää vailla tutkintoa olevilla nuorilla. Varsinkin pitkittynyt toimeentulotuen saanti voi vähentää kannustimia siirtyä opintoihin tai ottaa vastaan pienipalkkaista työtä. (Uusikangas ym. 2022.)

Ylistön (2023) mukaan pitkäaikaistyöttömillä nuorilla toimeentulotuen sanktiot osoittautuvat erittäin ongelmallisiksi, koska ne eivät edistä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten työllistymistä, vaan johtavat ongelmien kasautumiseen. Näiltä nuorilta puuttuu realistiset mahdollisuudet noudattaa heihin kohdistuvia työvoimapolitiittisia velvoitteita.

Nuoret kokevat sosiaaliturvajärjestelmän hankalaksi ja monimutkaiseksi

Ohjaamojen asiakkaina olevien nuorten näkemyksiä sosiaaliturvasta on kerätty osana sosiaaliturvauudistuksen kuulemisia. Nuoret kokevat palvelu- ja etuusjärjestelmän hankalaksi ja vaikeaksi ymmärtää. He eivät myös välttämättä ymmärrä etuuksien ja palvelujen tarkoitusta, eivätkä omia oikeuksiaan, jolloin esimerkiksi yksittäisten etuuksien tarkoitus on jäänyt pimentoon. Tyytymättömyyttä aiheuttaa palveluihin pääsyn vaikeus, niiden tarjonta ja henkilöstön suuri vaihtuvuus. (THL 2024b.)

Sosiaaliturvakomitean toteuttamassa lasten ja nuorten kuulemisessa nousi esiin, että nuoret haluavat jatkossakin sellaisen sosiaaliturvajärjestelmän, jossa heikossa asemassa olevista pidetään huolta, joskin jonkinlainen vastikkeellisuus esimerkiksi työttömien kohdalla oli myös suhteellisen suosittua. Vastaajista puolet oli ollut huolissaan omasta tai perheen taloudellisesta tilanteesta. Taloudellisesta tilanteesta huolissaan olleet myös odottivat tulevaisuudelta harvemmin positiivisia asioita. Tulevaisuususkon ja kokemus yhteiskunnan oikeudenmukaisuudesta olivat myös yhteydessä kokemuksiin siitä, että tukia ei ole saanut, vaikka niitä olisi tarvinnut. (STM 2022.)

Yleinen asumistuki on nuorille merkittävä etuus

Yleisen asumistuen saajista suuri osa on nuoria. Yleistä asumistukea joulukuussa 2022 saaneiden ruokakuntien jäsenistä reilu viidennes kuului ikäryhmään 20–24-vuotiaat. Toiseksi suurin ikäryhmä oli 25–29-vuotiaat (12 %). Yleinen asumistuki onkin nuorille tärkeä osa toimeentulon kokonaisuutta. Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017 kasvatti nuorten asumistuen saajien määrää ja vuonna 2022 sen saajista 42 prosenttia olikin opiskelijoita. (Kelan asumistukitilasto 2022.)

Aran asunnottomuusselvityksen (2024) mukaan sekä asunnottomuus yleisesti että myös nuorten asunnottomuus on vähentynyt vuonna 2023. Nuorten osuus kaikista yksinelävistä asunnottomista oli 15 prosenttia. Alle 25-vuotiaiden asunnottomien määrä oli 530, mikä on 285

nuorta vähemmän kuin vuonna 2022. Tätä tekstiä kirjoittaessa elokuussa 2024 on kuitenkin viitteitä siitä, että tilanne voi muuttua nopeastikin, sillä häätöjen kokonaismäärä on suurissa kaupungeissa voimakkaassa kasvussa (ks. esim. Veteläso 2024). Eniten nuoria asunnottomia on suurissa kaupungeissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Nuorten korkeakoulutettujen halu ostaa oma koti on vähentynyt merkittävästi viime vuosina. Keväällä 2023 vain noin 36 prosenttia korkeakoulutetuista 18–34-vuotiaista nuorista harkitsi asunnon ostoa, kun taas vuonna 2021 asunnon ostoa harkitsi yli puolet korkeakoulutetuista (54 %). Vastaavasti 48 prosenttia nuorista ei harkitse asunnon ostoa nyt lainkaan, kun taas vuonna 2021 luku oli 34 prosenttia. Nuorten asunnon ostohaluihin on vaikuttanut esimerkiksi korkojen nousu. (Danske Bank 2023.)

Nuorten korkeakoulutettujen halu ostaa oma koti on vähentynyt merkittävästi viime vuosina.

Asunnon ostohaluihin on vaikuttanut esimerkiksi korkojen nousu.

Opiskelijat yhä huolestuneempia velkaantumisestaan - taustalla korkojen nousu ja yhä suuremmat opintolainat

Opintolainakanta on yli kaksinkertaistunut vuonna 2017 voimaan tulleen opintotuki uudistuksen jälkeen ja opinto-

lainakanta on nyt 6,2 miljardia. Tammi-kuussa 2024 opintolainoja nostettiin 279 miljoonaa euroa, mikä on 17 prosenttia vähemmän kuin vuosi sitten vastaavana aikana. Nostettujen opintolainojen keskiprosentti oli 4,46 prosenttia. Viimeksi opintolainojen uusien nostojen keskiprosentti oli tätä korkeampi marraskuussa 2008. Opintolainakannan voimakas kasvu on taittunut korkojen nousun takia. (Suomen Pankki 2024.)

Opiskelijat ovat aiempaa enemmän huolissaan siitä, etteivät selviä luotoistaan ja lainoistaan. Näin ajattelee jo joka kuudes opiskelija.

Opiskelijat ovat aiempaa enemmän huolissaan siitä, etteivät selviä luotoistaan ja lainoistaan. Näin ajattelee jo joka kuudes opiskelija. Korkojen nousu ja yhä suuremmat opintolainat ovat lisänneet taloudellisen epävarmuuden kokemusta. (Danske Bank 2023.) Kasvavien opintolainamäärien sukupolvioliittisiä vaikutuksia ei ole toistaiseksi arvioitu, mutta voidaan olettaa velan vaikuttavan monien nuorten tulevaisuuteen ja esimerkiksi asunnonostomahdollisuuksiin kielteisesti.

Toimeentuloon liittyvät politiikkasuositukset

Paikallisesti

- Jokaisella nuorella täytyy olla paikka, jota kutsua kodiksi. Se mahdollistuu tukemalla nuorten asumista riittävästi sekä varmistamalla, että kunnissa on rakennetaan vuokra-asuntoja myös pienituloisille nuorille. Myös luottotiedottomilla nuorilla tulee olla mahdollisuus vuokra-asuntoon. Asumisneuvontaa on tarjottava nuorille.
- Nuorten budjettiin sopivan asuntotarjonnan myötä nuorilla on mahdollisuuksia itsenäistyä sekä liikkua töiden ja opintojen perässä. Nuorten asunnottomuutta ja nuorten keskuudessa yleistä piiloasunnottomuutta torjutaan huolehtimalla, että erityisesti pääkaupunkiseudulla ja kasvukeskuksissa on riittävästi nuorille suunnattua kohtuuhintaista asuntotuotantoa.
- Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiskäytännöt yhdenmukaistetaan.

Kansallisesti

- Tällä hallituskaudella tehdyt sosiaaliturvaleikkaukset ovat kohdistuneet liikaa nuoriin. Nuorille merkittävistä etuuksista ei tule leikata enempää ja niiden tason tulee olla riittävä.
- Sosiaaliturvauudistuksessa tulee ottaa tavoitteeksi nuorten köyhyyden vähentäminen ja kannustinloukkujen purkaminen. Sosiaaliturvajärjestelmän tulisi huomioida ja tukea nuorten muuttuvia elämäntilanteita ja olla nykyistä yksinkertaisempi, ymmärrettävämpi ja joustavampi.
- Nuoria tulee kohdella sosiaaliturvajärjestelmässä ja sitä uudistettaessa yhdenvertaisesti muihin väestöryhmiin nähden ja ikään perustuvat nuoria syrjivät elementit poistaa.
- Nuorten oikeutta ensisijaisiin etuuksiin täytyy vahvistaa. Ensisijaisten etuuksien tasoa tulisi korottaa, jotta tarve paikata toimeentuloa toimeentulotuella vähenee.
- Opiskelijaköyhyyttä tulee vähentää. Opintotukea tulee uudistaa vastaamaan koulutusjärjestelmässä tapahtuneita muutoksia sekä opintorahaa korottamalla että opintotuen lainapainoitteisuutta purkamalla.
- Kansallisella tasolla turvataan kohtuuhintaisten nuoriso- ja opiskelija-asuntojen rakentaminen jatkossakin.

vahvistaa terveyttään

Mielenterveyden oireilu kasvaa ja palvelujärjestelmä yskii

Korona-aika ja epidemian leviämisen ehkäisemiseksi tehdyt rajoitustoimet olivat raskaita nuorille ja vaikuttivat erityisesti nuorten mielenterveyteen. Pandemia koetteli erityisesti niiden nuorten hyvinvointia, jotka olivat jo ennestään haavoittuvassa asemassa esimerkiksi perheen tilanteen tai toimeentulon suhteen. Toisaalta korona-ajan negatiiviset vaikutukset osuivat myös nuoriin, jotka olivat ennen pandemiaa erittäin tyytyväisiä elämäänsä ja heidän tyytyväisyytensä vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin ja elämään kaiken kaikkiaan notkahti. Mielenterveysdiagnoosit lisääntyivät erityisesti teini-ikäisillä tytöillä, ja ahdistuneisuutta kokevien tyttöjen osuus on pysynyt korkeana myös korona-ajan jälkeen: kolmannes perusopetuksen ja toisen asteen opiskelijatyttöistä koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. (Manner ym. 2023.)

Opiskeluhoitopalveluja käyttäneiden osuudet ovat pienentyneet aikavälillä 2017–2023, mutta entistä suurempi osa opiskeluhoitopalvelujen asiakkaista käyttää kolmea tai neljää eri palvelua. Aiempaa useampi nuori, erityisesti tytöt, ilmoittaa kuitenkin aiempaa enemmän oireilua. Poikien opiskeluhoitopalveluiden käyttö on vähentynyt myös koronan jälkeen ja erot palveluiden käytössä ovat kasvaneet tyttöihin verrattuna. Lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksen

toistuvissa poikkileikkaustutkimuksissa on havaittu myös eroja tyttöjen ja poikien välillä. Vuonna 2018 14,5 prosenttia 13–16-vuotiaista tytöistä ilmoitti kokevansa selviä ja huomattavia vaikeuksia tunnetilojen, keskittymisen, käyttäytymisen ja sosiaalisten suhteiden kanssa, kun vuonna 2023 vastaava osuus oli noussut 28 prosenttiin. Pojilla vaikeudet lisääntyivät myös, mutta muutos oli vähäisempää. Tyttöjen ahdistuneisuus oli myös lisääntynyt, vuonna 2023 peräti 31 prosenttia tytöistä oireili yli kliinisen raja-arvon. (Hietanen–Peltola, Jahnukainen, Ervasti, Huurre & Vaara 2024; Sourander & Gilbert 2024.)

Myös korkeakouluopiskelijoiden osalta mielenterveyden oireilun kasvaminen on selkeä ilmiö. Korkeakouluopiskelijoiden lievät ja keskivaikkeat mielenterveyden oireet ovat lisääntyneet 30–40 prosenttia koronapandemiaa edeltävään aikaan nähden. Vuosien 2021–2024 aikana mielenterveyden syyllä tehdyt hoidon tarpeen arviot ovat pysyneet korkealla tasolla, vaikka koronan vaikutukset opetusjärjestelyihin päättyivät viimeistään syksyllä 2022. Kehityksellisten neuropsykiatrisen häiriöiden selvittelyihin hakeutuvien opiskelijoiden määrä sekä opiskelijoiden niihin tarvitsemat käyntimäärät ovat myös kasvaneet voimakkaasti. (YTHS 2024.)

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksien toteutumisesa on kasvavia puutteita ja oppilaiden ja opiskelijoiden lakisäätiset oikeudet opiskeluhoitopalveluihin eivät toteudu kattavasti. Koko maassa 8. luokan oppilaista 55 prosenttia oli käynyt lääkärintarkastuksessa lukuvuoden aika-

na, mutta tarkastuksen toteutumisessa oli suuria alueellisia eroja. Kainuussa ja Pohjois-Savossa noin 75 prosenttia oli käynyt terveystarkastuksessa, kun taas Itä-Uudellamaalla 38 prosenttia ja Keski-Uudellamaalla vain 23 prosenttia. Tilanne oli vielä heikompi toisella asteella. Suurien alueellisten erojen taustalla arveltiin olevan henkilöstöpula ja ehkäisevän työn heikko priorisointi. Myös 16–25-vuotiaiden nuorten mielen hyvinvointia tukevissa sosiaali- ja terveystalveluissa on pitkäjänteisyyden, saatavuuden ja saavutettavuuden ongelmia, jotka vaikeuttavat nuorten palvelutarpeisiin vastaamista. (Hästbacka ym. 2024; Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Ervasti, Huurre & Vaara 2023.)

Mielenterveysoireet, matala mieliala, hermostuneisuus ja psyykinen kuormittuneisuus ovat yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla nuorilla suomalaistaustaisiin nuoriin verrattuna.

Ruotsinkielisten koulujen lapset ja nuoret olivat käyneet suomenkielisiä yleisemmin opiskeluhuollon vastaanotoilla, mutta olivat kokeneet saaneensa tukea ja apua niitä tarvitessaan suomenkielisten koulujen oppilaita harvemmin. Ruotsinkielisten koulujen lapset ja nuoret myös kokivat saaneensa apua opiskeluhuollon palvelujen ammattilaisilta harvemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat. Tutkijat näkivät tarpeellisenä tehdä syvällisempää tutkimusta ruotsinkielisestä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta

ja niiden resursseista, jotta erojen syitä voitaisiin ymmärtää paremmin. (Matikka, Söderek & Ervasti 2024.)

Mielenterveysoireet, matala mieliala, hermostuneisuus ja psyykinen kuormittuneisuus ovat yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla nuorilla suomalaistaustaisiin nuoriin verrattuna. Psyykkiset oireet ovat THL:n mukaan maahanmuuttaneen väestön keskeinen terveyshaaste ja yleisimmin psyykkisiä oireita esiintyi 20–29-vuotiailla. Suomeen muuttaneista 20–29-vuotiaista miehistä 47 prosenttia kertoi kokeneensa matalaa mielialaa edellisen kuukauden aikana. Ero koko väestön saman ikäisiin miehiin on suuri, noin 15 prosenttiyksikköä. (Castaneda 2024; Eid & Castaneda 2023.)

Ovatko terveelliset elämäntavat ristiriidassa muuttuneen työ- ja opiskeluelämän kanssa?

Arkiliikunnan vähentyminen vaikuttaa nuorten terveyteen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, vaikka nuoret aikuiset liikkuvatkin suositusten mukaan ikääntyviä todennäköisemmin.

Työterveyslaitoksen mukaan alle 30-vuotiaiden julkisen terveydenhuollon työntekijöiden lihavuus on yleistynyt, ja kokemukset omasta terveydestä ja työkyvystä ovat heikentyneet. Seurannassa ilmeni myös pitkään jatkunut kielteinen trendi alle 30-vuotiaiden työntekijöiden arvioissa omasta työkyvystään. Syiden arvioitiin olevan työelämää laajempia, alle 30-vuotiailla muun muassa arkiliikunnan määrä on aiempaa vähäisempää. Arkiliikunnan vähäinen määrä käy ilmi myös Kouluterveyskyselystä. Vähintään

tunnin päivässä liikkuvia ja siten kansallisen liikuntasuosituksen täyttäviä lukiolaisia oli eniten Ahvenanmaalla (23,6 %) ja Kainuussa (22,5 %), vähiten Etelä-Savossa (16,1 %) ja Keski-Pohjanmaalla (16,3 %). Keskimääräisesti yläkoulussa olevat liikkuvat tarkastelluista ikäryhmistä eniten ja ammatillisessa koulutuksessa olevat vähiten. (Laitinen, Selander, Ervasti & Kivimäki 2024; Kouluterveyskysely 2023; THL 2024c.)

Lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä mittaavien Move! -mittausten perusteella poikien fyysinen toimintakyky on parantunut ja tytöillä heikentymisen trendi on tasaantunut, mutta edelleen kahdella viidestä oppilaasta toimintakyky on kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Tilanne on erityisen huolestuttava Van-

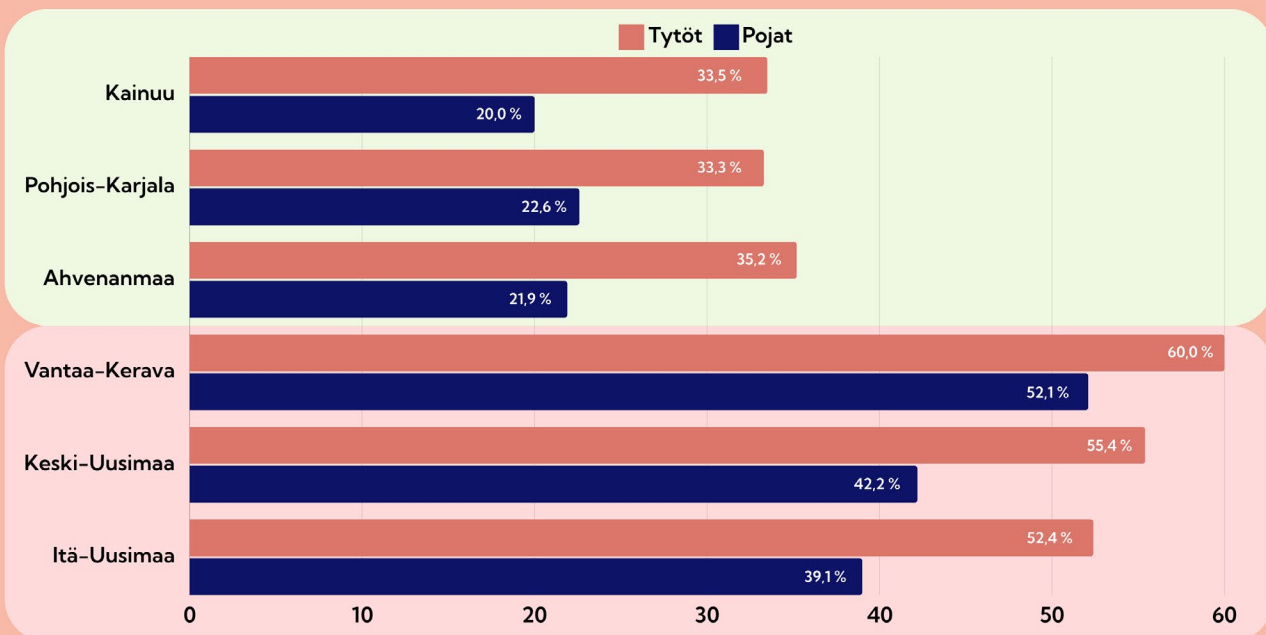
taan ja Keravan hyvinvointialueella sekä Kainuussa, missä lähes puolet kahdeksaluokkalaisista tytöistä oli niin huonossa kunnossa, että se saattaa haitata heidän terveyttään. Poikien liikkuvuus on edelleen heikompaa kuin tytöillä. Alueelliset erot oppilaiden fyysisessä toimintakyvyssä ovat merkittäviä: harvemmin asutuilla alueilla Move!-mittausten tulokset ovat heikompia. (Move! -mittaustulokset 2023.)

Liikunnan vähäisyyden lisäksi nuorten liiallinen paikallaan oleminen on myös herättänyt huolta. Pitkäkestoinen istuminen lisää ylipainon ja univaikeuksien riskiä, sydän- ja verisuonitautien ja tyyppin 2 diabeteksen sekä ennenaikaisen kuoleman riskiä myös paljon liikkuvilla henkilöillä. Esimerkiksi korkeakoulu-

Nuoret, jotka eivät syö koululounasta päivittäin (8.-9.-lk)

Kolme parhaiten ja kolme heikoiten pärjäävää aluetta

Taulukkoon valittiin alueiden jaottelu hyvinvointialueen mukaan, koska siten myös vähemmän väkirikkaiden alueiden tulokset ovat vertailukelpoisia.

Lähde: Kouluterveyskysely 2023

Kaavio 3: Nuoret, jotka eivät syö koululounasta päivittäin (8.-9.lk), kolme parhaiten ja kolme heikoiten pärjäävää aluetta

opiskelijat istuvat keskimäärin 11 tuntia vuorokaudessa ja heistä yli 40 prosenttia istuu arkisin 12 tuntia tai enemmän. Suurin osa opiskelijoiden istumisesta tapahtui opiskelu- tai työpäivän aikana sekä kotona television, tietokoneen tai älylaitteen ääressä. (Holm ym. 2023.) THL toteutti vuonna 2022 seurantatutkimuksen, jonka tavoitteena oli selvittää kuudes- ja kahdeksaluokkalaisten ruoankäyttöä sekä koulujakelutuen yhteyttä hedelmien, marjojen, kasvien sekä maidon ja maitotuotteiden käyttöön. Tutkimuksen mukaan 65 prosenttia kahdeksaluokkalaista kertoi osallistuneensa kouluruokailuun joka arkipäivä. Määrät ovat vähentyneet vuodesta 2017, jolloin kahdeksaluokkalaista 70 prosenttia osallistui kouluruokailuun joka arkipäivä. Sukupuolten välillä on huomattava ero: koko maassa pojista 32 prosenttia sanoo, ettei syö kouluruokaa päivittäin, kun taas tytöistä 44 prosenttia jättää kouluruoan väliin. (Kouluterveyskysely 2023; Koreasalo 2023.)

Kainuulaisista 8.-9.-luokkalaista 27 prosenttia ilmoittaa, ettei syö kouluruokaa päivittäin, kun taas vantaalaisista nuorista 57 prosenttia ja järvenpääläisistä 52 prosenttia kertoo samaa (kaavio 3). Pääkaupunkiseudun nuoret ovat myös niitä, jotka syövät vähiten aamupalaa. Esimerkiksi helsinkiläisistä lukiolaisista 43 prosenttia ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista peräti 59 prosenttia ilmoittaa, ettei syö aamupalaa joka arki-aamu. (Kouluterveyskysely 2023; Koreasalo 2023.)

Kainuussa ollaan myös tyytyväisiä kouluruuan laatuun, sillä 72 prosenttia kainuulaisista lukiolaisista vastasi koululounaan laadun olevan hyvää. Lähes samaan tyy-

tyväisyyteen yllettiin Keski-Suomessa (71 %). Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista koululounaan laatuun tyytyväisimmät sijaitsivat Pohjois-Savossa (83 %). Lukiolaiset olivat vähiten tyytyväisiä itäisellä Uudellamaalla (48 %) ja Vantaalla (43 %). Kasvien päivittäinen saantisuositus täyttyy vain noin kolmanneksella oppilaista. Maidon juonti koululounaalla on vähentynyt entisestään muilla paitsi kahdeksaluokkalaisten pojilla. (Kouluterveyskysely 2023; Koreasalo 2023.)

Nuorten päihteidenkäyttö on muutoskassa

Alaikäisten juominen on vähentynyt jo yli 15 vuotta ja raittius on lisääntynyt merkittävästi. Niiden nuorten osuus, jotka eivät käytä alkoholia lainkaan, on kasvanut merkittävästi. Vaikka nuorten viikoittainen alkoholinkäyttö ja kuukausittainen humalajuominen on laskenut, edelleen kolmasosa yläkouluikäisistä nuorista käytti alkoholia vuonna 2023. Humalahakuisuus on myös vähentynyt: noin puolet 15–16-vuotiaista oli juonut vähintään kuusi annosta kerralla viimeisen kuukauden aikana vuonna 1999, vuonna 2024 näin oli tehnyt 20 prosenttia tämän ikäisistä. Humalahakuisuuden vähentymisen positiivinen kehitys on kuitenkin pysähtynyt vuoteen 2015. (Raitasalo 2024; Kouluterveyskysely 2023.)

Myös alle 34-vuotiaiden aikuisten humalahakuisuus on laskussa ja raittiiden määrä kasvaa. Nuoret aikuiset käyttävät kuitenkin alkoholia humalahakuisesti enemmän kuin muut aikuiset ikäryhmät, alle 34-vuotiaista miehistä joka kolmas ja naisista hieman yli 10 prosenttia juo hu-

malahakuisesti ainakin kerran kuukaudessa. (Härkönen, Warpenius & Mäkelä, 2023.)

Kouluterveyskyselyn mukaan 14–20-vuotiaiden nuorten sähkösavukkeiden käyttö on kaksinkertaistunut, minkä lisäksi kokeileva käyttö on yleistynyt jo 4.–5. luokkalaisilla. Myös maailmanlaajuisesti lapset käyttävät sähkötupakkaa aikuisia enemmän. Sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt voimakkaasti myös ESPAD-tutkimuksen mukaan: vuonna 2024 noin 40 prosenttia 15–16-vuotiaista on joskus kokeillut niitä ja 11 prosenttia käytti niitä päivittäin. Sähkösavukkeiden käyttäminen on yleisempää tyttöjen keskuudessa. (Raitasalo 2024; Ruokolainen 2024; Ollila & Ruokolainen 2023.)

Sähkösavukkeiden vaikutuksia terveyteen tutkitaan jatkuvasti, mutta niistä on hyvin vähän tietoa verrattuna savukkeiden terveyshaittoihin. Lyhytaikaisella käytöllä näyttää olevan kielteisiä vaikutuksia erityisesti keuhkotoimintaan, ja nikotiinin haittavaikutukset ovat samat sähkösavukkeessa ja perinteisessä savukkeessa. Nesteet voivat sähkösavukkeissa olla nikotiinittomia tai nikotiinia sisältäviä, mutta myös nikotiinittomissa sähkösavukkeissa on löydetty useita haitallisia aineita, kuten formaldehydiä. Päivittäinen savukkeiden tupakointi on vähentynyt Suomessa vuodesta 2021 vuoteen 2023. (THL 2024d; Ruokolainen 2024; Ollila & Ruokolainen 2023.)

Sekä Ylen että Helsingin Sanomien mukaan sähkösavukkeisiin liittyvät ongelmat ovat kasvaneet eri puolella maata. Pääkaupunkiseudulla esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa on löydetty sähkö-

tupakkaa ja sähkötupakan myymistä jopa alakouluista, vaikkakin pääasiallinen ongelma on kuitenkin yläkouluikäisillä. Pirkanmaan hyvinvointialueella on lisätty koulujen valvontaa sekä lapsille ja nuorille tehtävää valistustyötä. Pohjois-Suomessa sähkösavukkeiden käytön haitat ovat myös näkyneet aiheuttaen levottomuutta ja keskittymisvaikeuksia. Sähkötupakkailmiö ei ole ainoastaan terveydellinen ongelma, koska alaikäisten lisääntyneisiin ryöstörikoksiin liittyy usein sosiaalisen median kautta tehtävää laitonta huumausaine-, vape- tai tupakkakauppaa. (Valta 2023; Kaukua 2024; Mattila 2024; Soininvaara & Kujansuu 2024.)

Nuorista 14–20-vuotiaista päivittäin nuuskaa käytti viisi prosenttia vuonna 2023, mikä on saman verran kuin vuonna 2021. Yleisintä nuorten nuuskan käyttö on ammattiin opiskelevilla pojilla (17 %), joilla se on myös yleistynyt vuodesta 2021. Ammattiin opiskelevat nuoret myös tupakoivat moninkertaisesti lukiolaisiin verrattuna. Nuuskan käytössä erot ovat pienemmät. (Ollila & Ruokolainen 2023.)

Vuonna 2023 tapahtuneen nikotiinipussien myyntirajoitusten poistumisen jälkeen niiden suosio on lisääntynyt voimakkaasti. 9. luokkalaisista pojista 31 prosenttia ja tytöistä 17 prosenttia ilmoitti joskus käyttäneensä nikotiinipusseja. Ammattiin opiskelevista nuorista miehistä yli 40 prosenttia kertoo käyttäneensä nikotiinipusseja ainakin vähintään kerran, päivittäin käyttäjiä on 5 prosenttia vastaajista. (Raitasalo 2024; Ollila & Ruokolainen 2023.) Yleisemmin eri savuketuoitteiden ikärajavalvonta toimii pääsääntöisesti, mutta

parannettavaa löytyy edelleen erityisesti alaikäisten poikien savukeostojen ehkäisyssä. Sosiaalisen median kanavat, kuten Snapchat ja Telegram, ovat nousseet alaikäisillä merkittäväksi tupakka- ja nikotiinituotteiden hankintalähteeksi. Myös alkoholin hankkimisessa sosiaalisen median kanavilla on merkittävä rooli. EHYT ry:n selvityksen mukaan 15–17-vuotiaista 40 prosenttia sai alkoholinsa sosiaalisen median kanavien kautta ja noin 70 prosenttia koki alkoholin saamisen alaikäisenä vähintään melko helpoksi. (EHYT ry. 2024; Ollila & Ruokolainen 2023.)

Nuorisobarometrin mukaan huumeiden käyttö nähdään aiempaa useammin hyväksyttävänä tai osana nuorten vapaa-ajan viettoa.

Joka kolmas nuori ajattelee, että huumeiden käytön rangaistuksia tulisi lieventää.

Nuorisobarometrin mukaan huumeiden käyttö nähdään aiempaa useammin hyväksyttävänä tai osana nuorten vapaa-ajan viettoa, ja joka kolmas nuori ajattelee, että huumeiden käytön rangaistuksia tulisi lieventää. Vaikka nuorten huumeepoliittiset näkemykset ovat muuttuneet nopeasti, kuitenkin edelleen vain hieman yli joka kymmenes lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista on kokeillut huumeita ainakin kerran. Nuorten yleisimmin kokeilema tai käytämä huume on kannabis. Huumeekokeilut ovat yleisempiä eteläisemmässä Suomessa ja harvenevat, mitä pohjoisemmaksi mennään. 8.–9.-luokkalaisista

yli puolet ja toisen asteen opiskelijoista yli 60 prosenttia myös koki, että omalla paikkakunnalla on helppo hankkia huumeita. Erityisen huolestuttava tilanne oli Päijät-Hämeessä, missä yli 77 prosenttia ammattiin opiskelevista nuorista koki huumeiden hankkimisen olevan helppoa omalla paikkakunnallaan. (Raitasalo 2024; Kivijärvi & Myllyniemi 2022; Kouluterveyskysely 2023.)

Vaikka 15–24-vuotiaiden nuorten huumeekokeilut väestötasolla ovat lisääntyneet vain maltillisesti, vakavia haittoja aiheuttava huumeiden ongelmakäyttö on lisääntynyt osalla vastaavanikäisistä nuorista. Alle 25-vuotiaiden huumemyrkytyskuolemat ovat vähentyneet parin viime tilastovuoden ajan, mutta ovat edelleen kaksinkertaisella tasolla viime vuosikymmenen puoleenväliin verrattuna. Suomessa tapahtuvat huumekuolemat ovat pääasiassa tapaturmaisia, ja nuorten tapaturmaisten huumekuolemien syynä on suurimmassa osassa tapauksista opioidien ja bentsodiatsepiinien samanaikainen käyttö. (Rönkä ym. 2020; Otkes 2024.)

Vuoden 2019–2021 nuorten huumekuolemista tehdyn tutkimuksen mukaan puolella alle 30-vuotiaista huumemyrkytykseen kuolleista oli mielenterveyshäiriö ja yli puolet oli ollut terveyspalvelujen piirissä jossain vaiheessa niin, että päihdeongelma oli tiedossa. Ilmiö on myös osin sukupuolittunut, nuoret miehet käyttävät huumeita ongelmallisesti naisia enemmän ja kaikista huumemyrkytyksiin menehtyneistä nuorista neljä viidesosaa oli miehiä. Alaikäisissä ongelmakäyttäjissä tyttöjä ja poikia oli kuitenkin lähes yhtä paljon. (Rönkä, Konttinen, Häkkinen & Karjalainen 2024; Otkes 2024.)

Sosiaali- ja terveystalitiikkaan liittyvät politiikkasuositukset

Paikallisesti

- Lapsille, nuorille ja heidän perheilleen taataan laadukkaat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut lähipalveluperiaatteella. Hyvinvointialueet huomioivat nuorten palvelujen kokonaisuuden ja nuorten palvelujen yhteensovittamisen kuntien, muiden hyvinvointialueiden ja muiden toimijoiden kanssa. Myös koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten terveyttä edistetään aktiivisesti.
- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon resursseihin panostetaan, jotta lakisääteiset mitoitukset täyttyvät ja nuorten oikeudet toteutuvat. Hyvinvointialueet tekevät aktiivista yhteistyötä paikallisten oppilaitosten kanssa nuorten hyvinvointiin liittyvissä asioissa.
- Nuorille räätälöityjä päihde- ja mielenterveyspalveluja vahvistetaan, palveluita on riittävästi ja ne ovat hyvin resursoituja. Palveluita on tarjolla yhden luukun periaatteella.
- Myös vakavammin oireileville nuorille taataan laadukas ja pitkäjänteinen hoito mielenterveyden häiriöihin.
- Panostetaan palveluihin, jotka auttavat päihteiden, rikollisuuden ja aggressiivisuuden kanssa kamppailevia lapsia ja nuoria. Edistetään viranomaiskoordinaatiota ja -yhteistyötä nuoren hyvinvointi ja nuoren oikeudet huomioiden.
- Kaikille alle 25-vuotiaille tarjotaan maksuton ehkäisy. Ehkäisyn lisäksi nuorille tarjotaan neuvontaa muun muassa seksuaalioikeuksista ja hedelmällisyydestä.

Kansallisesti

- Kansalaisaloitteen mukainen terapiatakuu otetaan käyttöön koko maassa.
- Ehkäistään nuorten huumekuolemia ja huumeiden ongelmakäyttöä aktiivisesti ja tutkittuun tietoon perustuen. Säädetään valvottujen käyttötilojen kokeilua mahdollistava määräaikainen erillislaki.
- Panostetaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja terveysongelmien ennaltaehkäisyyn.

tulla kuulluksi ja vaikuttaa

Demokratiakasvatuksella osallisuuden ja osallistumisen eriytymistä vastaan

Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskuntaa kohtaan on ollut viime vuosina aiempaa korkeammalla tasolla. Myös erot sukupuolten välillä ovat kaventuneet. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019.) Vuoden 2024 Nuorisobarometrin mukaan sukupuolen välillä ei ole enää merkittäviä eroja kiinnostuksessa politiikkaa kohtaan. Tämä johtuu niin tyttöjen kasvaneesta kiinnostuksesta kuin myös poikien kiinnostuksen alenemisestä. (Kiilakoski & Happonen 2024.)

Samaan aikaan poliittinen osallistuminen kuitenkin eriytyy muun muassa iän, koulutustason sekä tulotason mukaan (Kestilä-Kekkonen ym. 2022). Voidaankin todeta, että yhteiskunnallinen osallisuus on eriarvoista: esimerkiksi perhetaustalla ja koulutustasolla on merkitystä siihen, millaiset valmiudet nuori saa yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Vaikka yhteiskunnallinen osallistuminen eriytyy erityisesti sosioekonomisen taustan mukaan, suomalaisten nuorten tosiasialliset tiedot yhteiskunnasta ovat kuitenkin kansainvälisesti verrattuna hyvällä tasolla (Mehtäläinen ym. 2017). Osallisuus on kattokäsite, jolla voidaan eri yhteyksissä tarkoittaa eri asioita, kuten esimerkiksi työhön tai koulutukseen kiinnittymistä, johonkin – esimerkiksi yhteisöön – kuulumisen kokemusta sekä kuulluksi tuleminen tunnetta. Tässä luvussa osallisuudella tarkoitetaan yhteiskunnallista

osallisuutta eli yhteiskunnan toimintoihin, kuten esimerkiksi äänestämiseen, osallistumista sekä kokemusta siitä, että osaa ja voi vaikuttaa yhteiskunnassa.

Myös äänestyskäyttäytyminen eriytyy monilla eri mittareilla tarkasteltuna jo nuoresta saakka. Nuoret miehet äänestävät kaikkein vähiten ja esimerkiksi kevään 2024 presidentinvaaleissa nuorten miesten äänestysaktiivisuus laski ensimmäisen ja toisen kierroksen välillä 12 prosenttiyksikköä. (Tilastokeskus 2024g.) Tilastoja ei ole saatavilla sukupuoli-vähemmistöihin kuuluvien äänestyskäyttäytymisestä. Vaikka nuoret naiset äänestävät nuoria miehiä enemmän, on tyttöjen ja naisten sisäisen kansalaispätevyyden kokemus huomattavasti poikia ja miehiä matalammalla tasolla. Sisäisellä kansalaispätevyydellä tarkoitetaan kokemusta omista kyvyistä vaikuttaa yhteiskuntaan ja ymmärtää yhteiskunnan toimintaa. Sisäisen kansalaispätevyyden eriytyminen alkaa jo nuorena: suomalaisessa tutkimuksessa eroja on havaittu jo 15-vuotiailla. (Kestilä-Kekkonen ym. 2022.) Vuoden 2023 Eduskuntavaalitutkimuksessa todettiin myös, että äänestyskäyttäytyminen eriytyy koulutuksen perusteella erityisen vahvasti juuri nuoremmissa ikäryhmissä. Lisäksi äänestämisen on sukupolvikysymys: siinä missä vanhimmat ikäryhmät ovat äänestäjinä edelleen yhtä aktiivisia kuin 30 vuotta sitten, nuoret ja keski-ikäiset äänestävät kaikkiaan vähemmän. (Wass & Helimäki 2023.)

Puhuttaessa siitä, mitkä ovat nuorten osallistumisen ja osallisuuden esteitä, esiin nousevat esimerkiksi nuorten osamiseen ja tietotasoon liittyvät asenteet

ja ajatukset. Sitran tekemän selvityksen mukaan 20–30-vuotiaiden kokemuk-
sissa osallistumisen esteistä korostuvat
kokemukset oman osaamisen ja tieto-
tason riittämättömyys ja usko siihen,
että heiltä puuttuu yhteiskunnallisessa
osallistumisessa tarvittavia ominaisuuksia.
Verrattuna vanhempiin ikäryhmiin,
20–30-vuotiaat kokevat yhteiskunnallisen
osallistumisen myös kuormittavaksi ja
monimutkaiseksi ja huoli vastuun
kasautumisesta muodostuu useammin
osallistumisen esteeksi. Toisaalta nuoret
ovat vanhempia ikäluokkia kiinnostu-
neempia lisäämään omaa yhteiskunnal-
lista aktiivisuuttaan. (Hantula ym. 2024.)

Tutkimusten mukaan yksi keino ka-
ventaa nuorten taustasta johtuvia ero-
ja sisäisessä kansalaispätevyydessä ja
yhteiskunnallisessa osallistumisessa on
demokratiakasvatus (Kestilä–Kekkonen
ym. 2022). Demokratiakasvatuksella
tarkoitetaan pääasiassa kouluissa tapah-
tuvaa opetusta, jonka tavoitteena on
kasvattaa oppilaista täysivaltaisia jäseniä
suomalaiseen demokraattiseen yhteis-
kuntaan. Demokratiakasvatus sisältää
niin ajatuksen demokratiaan liittyvän
tietopohjan lisäämisestä kuin myös de-
mokraattisten toimintatapojen opetta-
misesta. (Kestilä–Kekkonen ym. 2024.)

Demokratiakasvatuksen tila vaihte-
lee Suomessa riippuen siitä, millaiset
valmiudet niin opettajilla kuin myös
muilla nuorten parissa toimivilla aikui-
silla on toimia demokratiakasvattajina.
Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitys-
toiminnan tekemään demokratia- ja
ihmisoikeuskasvatuksen tilan selvityk-
seen perustuvat suositukset korostavat
opettajankoulutukseen panostusta ja
suositavat kansallisen tason koordinoi-

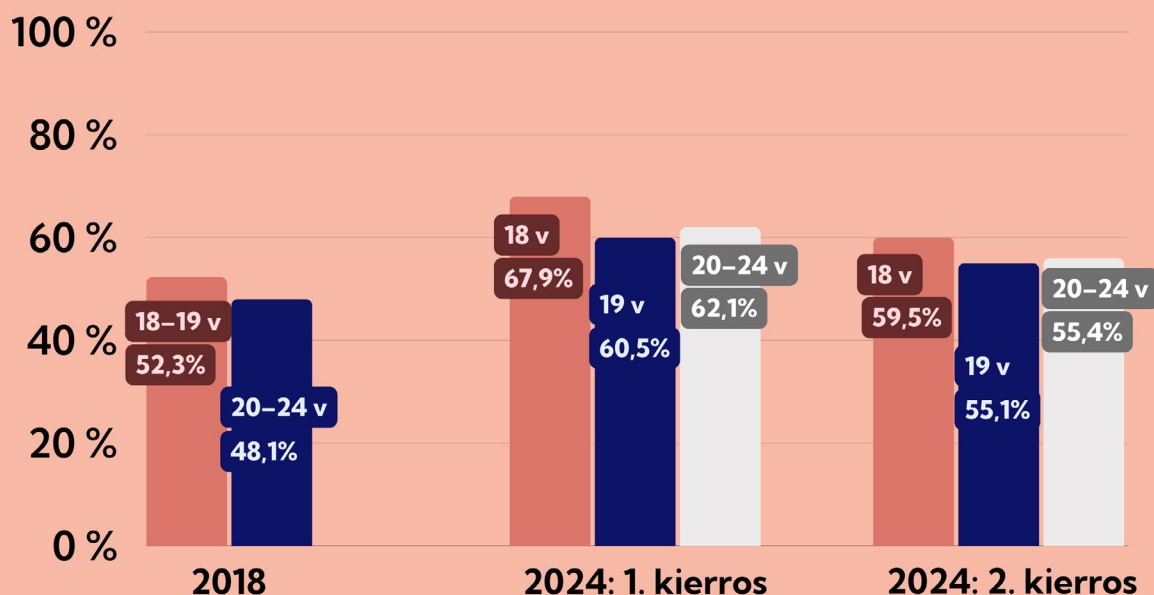
tia, jotta demokratia- ja ihmisoikeuskas-
vatuksen laatu voidaan taata. Lapset ja
nuoret tulisi myös nostaa mukaan kasva-
tuksen onnistumisen arvioijina. (Gretchel
ym. 2023.) Myös opettajat kokevat, että
he eivät ole saaneet opettajankoulu-
tuksesta tarpeeksi välineitä demokra-
tiakasvatuksen toteuttamiseen. Yläkou-
lujen opettajat kuitenkin uskovat, että
onnistuuksaan demokratiakasvatuksella
voidaan tukea nuorten yhteiskunnallista
osallistumista. (Kestilä–Kekkonen ym.
2024.)

Tutkimusten mukaan yksi keino kaventaa nuorten taustasta johtuvia eroja sisäisessä kansalaispätevyydessä ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa on demokratiakasvatus.

Nuoret ovat yhä aliedustettuina kaikilla päätöksenteon tasoilla

Nuoret ovat aliedustettuina niin valittui-
na päättäjinä kuin äänestäjinäkin kai-
killa valtiollisilla päätöksenteon tasoilla.
Suomessa järjestettiin presidentinvaalit
tammi–helmikuussa 2024. Jo useammat
vaalit jatkunut **nuorimpien ikäluokkien
äänestysaktiivisuuden kasvu näkyi myös
presidentinvaaleissa (kaavio 4)** ja ensim-
mäisellä kierroksella nuorista kaikkein
innokkaimpia äänestäjiä olivat 18–vuo-
tiaat, joiden äänestysaktiivisuus nousi
67,9 prosenttiin. 19- ja 20–24-vuotiaiden
äänestysaktiivisuus oli tätä hieman ma-
talampaa, 60,5 prosenttia (19-vuotiaat) ja

Nuorten äänestysaktiivisuus presidentinvaaleissa

Lähde: Tilastokeskus

Kaavio 4: Nuorten äänestysaktiivisuus presidentinvaaleissa vuosina 2018 ja 2024

62,1 prosenttia (20–24-vuotiaat) ensimmäisellä kierroksella. Nämä luvut ovat selkeästi korkeampia kuin vuoden 2018 presidentinvaaleissa nähdyt nuorten äänestysaktiivisuusluvut (kaavio 4). Vaalien toisella kierroksella samoin yleinen äänestysprosentti, myös nuorten äänestysaktiivisuus laski. Toisella kierroksella äänensä antoi 18-vuotiaista äänestäjistä 59,5 prosenttia, 19-vuotiaista 55,1 prosenttia ja 20–24-vuotiaista 55,4 prosenttia. Vaikka nuorten äänestysaktiivisuus nousikin verrattuna vuoden 2018 vaaleihin, se on silti selvästi matalampaa, kuin koko väestön äänestysaktiivisuus. Yleinen äänestysprosentti oli kevään 2024 presidentinvaaleissa ensimmäisellä kierroksella 71,5 prosenttia ja toisella kierroksella 67,6 prosenttia. Kaikista

aktiivisimmin molemmilla kierroksilla äänestivät 65–69 vuotiaat. (Tilastokeskus 2024g.)

Touko–kesäkuussa 2024 käytiin myös EU-vaalit, joissa valittiin Suomelle 15 uutta edustajaa Euroopan parlamenttiin. Ehdokasasettelu oli nuorten näkökulmasta onnistunut: ehdolla oli 36 alle 30-vuotiasta ehdokasta, joka vastasi 15,5 prosenttia kaikista ehdokkaista. Tämä ylitti nuorten suhteellisen määrän väestöstä, joka oli 13,8 prosenttia vuonna 2024. Eniten nuoria ehdokkaita asettivat vasemmistoliitto sekä ruotsalainen kansanpuolue ja vähiten puolestaan kristillisdemokraatit ja Liike Nyt. (Allianssi 2024.) Vaaleissa ei kuitenkaan päässyt läpi yhtään alle 30-vuotiasta ehdokasta.

Helmikuussa 2024 kerätystä Eurobarometri kyselystä käy ilmi, että 59 prosenttia 15–24-vuotiaista vastaajista ei osannut sanoa, milloin seuraavat EU-vaalit käydään. Kuitenkin jopa 67 prosenttia samasta vastaajaryhmästä ilmoitti olevansa kiinnostunut tulevista vaaleista. Vain 38 prosenttia nuorista vastaajista piti äänestämistä EU-vaaleissa merkityksellisenä, siinä missä yli 55-vuotiaista näin oli vastannut jopa 65 prosenttia. Eurobarometristä käy myös ilmi, että nuorimmalle ikäryhmälle tärkeimmät teemat EU-vaalien vaalikampanjoinnissa olivat Euroopan talous ja tulevaisuus sekä ilmastonmuutoksen ja terrorismin torjunta. (Eurobarometri 2024.)

Eroa vaikuttamisen tavoissa ja arvopohjassa

Vaikka nuorten politiikkakiinnostus yleisesti ottaen on kasvussa, vaikuttaminen sekä luottamus vaikuttamisen keinoihin kasautuvat ja eriytyvät. Jakolinjat nuorten vaikuttamisessa ei kulje pelkästään siinä, pyrkivätkö nuoret vaikuttamaan vai eivät, vaan vaikuttamisessa on myös laadullisia eroja nuorten taustoista riippuen. (ks. esim. Harrinvirta 2019; Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Vuoden 2023 eduskuntavaalien yhteydessä Åbo Akademin tekemässä tutkimuksessa käy ilmi se, että täysi-ikäiset nuoret valitsevat omaan käyttöönsä sellaisia vaikuttamisen keinoja, jotka eivät ole kytköksissä institutionaaliin vaikuttamisen keinoihin. Sen sijaan nuoret suosivat enemmän yksilötason keinoja, kuten vaikuttamista sosiaalisessa mediassa. (Huttunen 2023.) Tutkimuksessa on kuitenkin myös todettu, että nuoret pitävät perinteisiä osallistumisen tapoja, kuten äänestämistä,

vaikuttavina osallistumisen muotoina, mutta eivät aina itse valitse niitä omaksi tavakseen osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan (Kiilakoski & Laine 2022).

Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa nuorimmassa äänestäjäryhmässä (18–24-vuotiaat) suosituimmat puolueet olivat perussuomalaiset ja kokoomus sekä SDP, vihreät ja vasemmistoliitto (Grönlund 2023). Voidaan siis todeta, että sen lisäksi, että eri ikäiset äänestävät eri puolueita, hajontaa löytyy myös ikäluokkien sisällä. Nuorten keskuudessa äänestettiin sekä oikeistolaisia puolueita (KOK, PS) että niistä poliittisilla akseleilla kauas sijoittuvia ja tutkimusten mukaan erityisesti nuoria puhuttelevia vasemmistoliittoa ja vihreitä. (Rapeli 2023.) Myös Nuorisobarometrin tuloksista voidaan huomata, että nuoret jakautuvat aikaisempaa vahvemmin vasemmisto-oikeisto akselin eri päihin. Siinä missä vuonna 2021 38 prosenttia nuorista asemoi vasemmisto-oikeisto akselilla keskelle, vuonna 2023 näin ajatteli enää 27 prosenttia. Vastaavasti vasemmistoon itsensä identifioivia nuoria on barometrin mittaushistorian suurin määrä (35%). Suurin piirtein yhtä iso osa nuorista sijoittaa itsensä oikeistoon (33%). (Kiilakoski & Happonen 2024.)

Vuoden 2024 aikana on käyty paljon keskustelua siitä, onko nuorten miesten ja naisten arvomaailmojen välille muodostumassa kuilu (ks. esim. Burn-Murdoch 2024). Keskustelua on käyty niin kansainvälisellä tasolla kuin myös Suomen sisäisesti. Vuoden 2024 Nuorisobarometrin tulosten mukaan myös Suomessa on havaittavissa tilastollisesti merkittävää eroa nuorten naisten ja miesten sijoittumisessa liberaali-konser-

vatiivi-akselille. Siinä missä kansainvälisesti huomiota on kiinnitetty erityisesti nuorten miesten konservatiivisuuteen, Suomessa kehityskulku vaikuttaisi olevan eri suuntaista. Nuorisobarometrin vuosien 2008 ja 2014 tuloksiin verrattaessa huomataan, että uusimman tiedon mukaan nuoret miehet eivät ole aikaisempaa konservatiivisempia, mutta sen sijaan nuoret naiset kokevat itsensä aikaisempaa liberaalimmiksi. Nuorisobarometrin aineiston mukaan tällä erolla on yhteys myös nuorten sijoittautumiseen vasemmisto-oikeisto-akselilla. (Kiilakoski & Happonen 2024.)

Nuorisovaltuustot vaikuttajina kunta- ja aluetasolla

Sekä kunnallisella että hyvinvointialueiden tasolla nuorten osallistumista ja osallisuutta on edistetty erillisten nuorisovaltuustojen perustamisella. Kunnallisanalan kehittämissäätiö KAKS on selvittänyt sitä, millaisia kokemuksia sekä nuorisovaltuustojen jäsenillä että toisaalta kunta- ja aluetasojen poliitikoilla on valtuustojen toimintamahdollisuuksista ja -resursseista sekä niiden merkityksessä päätöksenteolle.

Kuntatason nuorisovaltuustojen jäsenet näkevät omat vaikuttamismahdollisuutensa laajoina ja tehdyn selvityksen mukaan noin 90 prosentilla nuorisovaltuustoista on muun muassa edustus myös muissa kunnan toimielimissä. Verrattuna muihin vastaaviin toimielimiin, eli vanhus- ja vammaisneuvostoihin, nuorisovaltuustojen jäsenet kokivat eniten, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa kuntatason päätöksentekoon. (Hendrikson & Huttunen 2022.)

Hyvinvointialueilla toimivilla nuorisovaltuustoilla on KAKSin raportin mukaan vanhus- ja vammaisneuvostoja laajemat puhe- ja läsnäolo-oikeudet hyvinvointialueiden toimielimissä. Vaihtelua neuvostojen oikeuksien laajuuksissa on sekä hyvinvointialueiden välillä että niiden sisällä. Nuorisovaltuuston edustajilla on puheoikeus 17 hyvinvointialueella ja läsnäolo- ja puheoikeus ainakin jonkin lautakunnan kokouksissa 14 hyvinvointialueella. (Tiensuu & Jäntti 2023.) Myös Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto on selvittänyt sitä, miten hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen toiminta on käynnistynyt. Nuorisovaltuustoselvitys 2023:n mukaan alueellisten nuorisovaltuustojen vaikuttamismahdollisuudet ja nuorten kokemukset mahdollisuuksista vaikuttaa hyvinvointialueen päätöksentekoon ovat pääosin hyviä. Yli 90 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista koki päässeensä vaikuttamaan hyvinvointialueiden asioihin alueellisessa nuorisovaltuustossa. (Lamminsivu 2024.)

Kuntatason nuorisovaltuustojen jäsenet näkevät omat vaikuttamismahdollisuutensa laajoina.

Selvityksen mukaan noin 90 prosentilla nuorisovaltuustoista on muun muassa edustus myös muissa kunnan toimielimissä.

Osallisuuteen liittyvät politiikkasuositukset

Paikallisesti

- Nuoret huomioidaan omana erityisryhmänä valmistelussa ja päätöksenteossa.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustot vaikuttavat päätösten valmisteluun kaikissa päätöksenteon vaiheissa.
- Nuorisovaltuustolle annetaan puhe- ja läsnäolo-oikeus kaikkiin kuntien ja hyvinvointialueiden toimielimiin sekä suora aloiteoikeus kunnan- ja kaupunginvaltuustoihin sekä aluevaltuustoihin. Nuorisovaltuustoja tuetaan myös niiden nuorten kuulemisessa, jotka eivät kuulu nuorisovaltuustoihin.
- Oppilas-, opiskelija- ja ylioppilaskuntia kuullaan nuoria ja opiskelijoita koskevilla asioilla osana kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoa.
- Nuorivaikutusten arviointi otetaan osaksi kaikkea päätöksentekoa niin kunta- ja aluetasolla. Otetaan käyttöön nuoribudjetointi osana nuorivaikutusten arviointia.
- Kaikki nuoret oppivat demokratiataitoja koulutuksen, nuorisotoiminnan ja vapaa-ajan piirissä.

Kansallisesti

- Nuorivaikutusten arviointi otetaan osaksi kaikkea päätöksentekoa myös kansallisessa politiikassa.
- Nuorten osallistumista valtakunnan tason päätöksentekoon vahvistetaan perustamalla ministeriöihin nuorten asiantuntijoiden kuulemis- ja vaikuttamistoimielimiä, joissa toimivilla nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa lainsäädäntöprosesseihin ja isojen yhteiskunnallisten uudistusten valmisteluun.
- Nuoria kuullaan säännöllisesti ja systemaattisesti valtakunnallisessa päätöksenteossa. Valtakunnalliseen päätöksentekoon luodaan pysyvät, esimerkiksi oppilaitoksiin kytkettävät rakenteet nuorten kuulemiseen ja osallistamiseen laajasti ja valtakunnallisesti. Valtioneuvosto ja eduskunta sitoutuvat huomioimaan järjestelmän kautta kerätyn nuorten näkemyksen päätöksenteossaan.
- Äänestysikäraja ja vaalikelpoisuuden ikäraja kaikissa vaaleissa sekä kansalaisaloitteen allekirjoittamisen ikäraja lasketaan 16 ikävuoteen. Edistetään kansallisen nuorisoaloitteen käyttöönottoa.
- Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus on osa koulutusjärjestelmää, ja kansalaisyhteiskunta, puolueet sekä oppilaitokset tekevät yhteistyötä nuorten poliittisen vaikuttamisen kasvattamiseksi.

- Helenius, Jenni (2024). Kouluterveyskysely 2023: kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän kokemukset. Haaste 1/2024. Saatavilla: <https://rikkosentorjunta.fi/-/haaste-1-24-kouluterveyskysely-2023-kiusaamisen-vakivallan-ja-hairinnan-kokemukset>
- Hendriksson, Linnéa & Huttunen, Janette (2022). Kunnalliset vaikuttamiselimet ja vaikutusvallan monet puolet – Tutkimus nuorisovaltuustojen, vanhusneuvostojen ja vammaisneuvostojen vaikutusvallasta. Kunnallisalan kehittämissäätöjen Julkaisu 54. Saatavilla: https://kaks.fi/wp-content/uploads/2022/11/kunnalliset_vaikuttamiselimet_henriksson_huttunen_21112022.pdf.
- Hietanen-Peltola, Marke; Jahnukainen, Johanna; Ervasti, Eetu; Huurre, Taina & Vaara, Sarianna (2023). Opiskeluhoitopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella : Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-155-9>
- Hietanen-Peltola, Marke; Jahnukainen, Johanna; Ervasti, Eetu; Huurre, Taina & Vaara, Sarianna (2024). Opiskeluhoitopalveluja käytetään paljon ja oppilaiden ja opiskelijoiden asiointi useassa eri palvelussa on lisääntynyt : Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti : 2024_010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/148423>
- Hiilamo, Heikki; Määttä, Anne; Koskenvuori, Karoliina; Pyykkönen, Jussi; Räsänen, Tapio & Aaltonen, Sanna (2017). Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. DIAK puheenvuoro 11. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-298-1>
- Hiltunen, Jenna; Ahonen, Arto; Hienonen, Ninja; Kauppinen, Heli; Kotila, Jenni; Lehtola, Piia; Leino, Kaisa; Lintuvuori, Meri; Nissinen, Kari; Puhakka, Eija; Sirén, Marjo; Vainikainen, Mari-Pauliina & Vettenranta, Jouni (2023). PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:49. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-949-3>
- Holm, Noora; Ikonen, Jonna; Siekkinen, Kirsti; Ansala, Jussi & Parikka, Suvi (2023). Tässä istun enkä muuta voi: korkeakouluopiskelijoiden istuminen ja paikallaanolon paikat koronaepidemian aikana. Tutkimuksesta tiiviisti 2023_012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146432>
- HSL Liikkumistutkimus 2023 (2024). Helsingin seudun asukkaiden arkipäivän matkat syksyllä 2023. Saatavilla: <https://hslfi.azureedge.net/globalassets/hsl/tutkimukset/liikkumistutkimus/t23-kulkutapajakauamat-hsl-nettisivuille.pdf>
- Huttunen, Janette (2023). Young people and their political behavior in the 2023 election. Teoksessa Grönlund, Kimmo & Strandberg, Kim (toim.) Finland Turned Right: Voting and public opinion in the parliamentary election of 2023. Åbo Akademi University, Åbo. Saatavilla: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/187509/Finland%20Turned%20Right_web.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
- Härkönen, Janne; Warpenius, Katariina; & Mäkelä, Pia (2023). Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2023 – Suomalaisten säännöllinen alkoholinkäyttö on vähentynyt (Tilastoraportti 59/2023). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147677/Tilastoraportti_59_2023_Suomalaisten_alkoholink%C3%A4ytt%C3%B6tavat_2023_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hästbacka, Noora; Lipponen, Oona; Aaltonen, Sanna; Pitkänen, Tuuli; & Karvonen, Sakari (2024). Nuorten mielen hyvinvoinnin vahvistaminen vaatii palvelujen priorisointia ja pitkäjänteistä arjen tukea (Tutkimuksesta tiiviisti 6/2024, Suomen sosiaalinen tila 1/2024). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148418/URN_ISBN_978-952-408-266-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Intrum (2023). Nuorten aikuisten vaikea velkaantumisen kasvaa – tarvitaan uusia toimia, joilla ongelmia voidaan ehkäistä. Intrumin perintädata-analyysi 22.5.2023. Saatavilla: <https://www.intrum.fi/fi/yrityksille/raportit-ja-analysit/analysit/nuorten-aikuisten-vaikea-velkaantumisen-kasvaa/>
- Jalonen, Harri; Kurkela, Kaisa; Majjala, Salla; Tuurnas, Sanna & Rantamäki, Aino (2024). Ekosysteemijattelu auttaa kehittämään palveluita, jotka vastaavat nuorten oikeisiin tarpeisiin. Kelan tutkimusblogi 25.3.2024. Saatavilla: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/987843/ekosysteemijattelu-auttaa-kehittamaan-palveluita-jotka-vastaavat-nuorten-oikeisiin-tarpeisiin>
- Julkunen, Lauri (2024). Nuoret ja muuttuva maaseutu: Katsaus historiaan ja tutkimuksen painopisteisiin. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 183. Kenttä. Saatavilla: <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/947/936/3420-1>
- Kaltainen, Janne; Hakanen, Jari & Suutala, Sampo (2024). Miten Suomi voi? Tuloksia yhteisöllisyydestä työssä. Työterveyslaitos. Saatavilla: <https://www.ttl.fi/tutkimus/hankkeet/miten-suomi-voi>
- Kanninen, Ohto; Kortelainen, Mika & Tervonen, Lassi (2023). Long-Run Effects of Selective Schools on Educational and Labor Market Outcomes. VATT Working Papers 161. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Saatavilla: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/188274/vatt-working-papers-161-long-run-effects-of-selective-schools-on-educational-and-labor-market-outcomes.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2023). Kansallisia arviointituloksia koulutuskeskusteluun ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Saatavilla: <https://www.karvi.fi/fi/ajankohtaista/kannanotot-ja-lausunnot/kannanotto-kansallisia-arviointituloksia-koulutuskeskusteluun-ja-yhteiskunnalliseen-paatoksentekoon>
- Kaukua, Ukko (2024). Vapetus on levinnyt Helsingissä jo joihinkin alakouluihin. Uutinen 12.5.2024, Helsingin Sanomat. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000010416864.html>
- Kaunismaa, Pekka (2022). Yleiskuva nuorten harrastuksista ja järjestötoiminnasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu

julkaisuja, 142. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2022/04/harrastus-ja-jarjestotoiminnan-merkitys-nuorten-elamassa.pdf>

Kela (2024). Kela laski, miten sosiaaliturvaleikkaukset vaikuttavat nuoriin – koohtyminen yleisintä yhden aikuisen talouksissa ja työttömillä. Tiedote 23.1.2024. Saatavilla: <https://www.kela.fi/ajankohtaista-henkilöasiakkaat/5977110/kela-laski-miten-sosiaaliturvaleikkaukset-vaikuttavat-nuoriin-koyhtyminen-yleisinta-yhden-aikuisen-talouksissa-ja-tyottomilla>

Kestilä-Kekkonen, Elina; Sipinen, Josefina & Tiihonen, Aino (2024). Yläkoulun opettajat ja demokratiakasvatus Käsitukset, resurssit ja toteuttamismahdollisuudet. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:3. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165370/OKM_2024_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kestilä-Kekkonen, Elina; Tiihonen, Aino; Sipinen, Josefina; Vadén, Salla; Korventausta, Miikka; Söderlund, Peter; Kestilä, Laura; Hannuksela, Venla & Borg, Sami (2022). Nuoret kansalaiset: Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevyydestä. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita; Nro 2022:11. Oikeusministeriö. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164281/2022_OM_11.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kiilakoski, Tomi & Happonen, Konsta (2024). Tilasto-osuus. Teoksessa Kiilakoski, Tomi (toim.) Katsomusaiheita. Nuorisobarometri 2023. Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) nro 187, Kenttä. Saatavilla: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2024/05/Nuorisobarometri-2023-Katsomusaiheita-2.pdf>.

Kiilakoski, Tomi & Laine, Riku (2022). Tilasto-osuus. Teoksessa Kiilakoski, Tomi (toim.) Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021. Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura), nro 169, Kenttä. Saatavilla: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf>

Kivijärvi, Antti & Manner, Joel (2024). Työpaperi: Nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden trendejä valtakunnallisesti ja paikallisesti. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Saatavilla: https://nuorisotutkimus.fi/wp-content/uploads/2024/05/Nuorten-ryosto-ja-vakivaltarikollisuuden-trendejä-valtakunnallisesti-ja-paikallisesti_julkainen.pdf

Kivijärvi, Antti; Kiilakoski, Tomi & Kauppinen, Eila (2024). Kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa. Teoksessa Kivijärvi, Antti; Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi, (toim.). Poikkeusoloista uuden kynnykselle – kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) nro 186, Kenttä. Saatavilla: <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/967/951/3478-1>

Koreasalo, Mirva; Raulio, Susanna; Pietilä, Arto; Kuusipalo, Heli & Virtanen, Suvi (2023). Kuudes- ja kahdeksäsluokkalaisten ruoankäyttö Koulujakelujärjestelmätuen seurantatutkimus. Työpaperi 34/2023. THL. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147810/TY%2034_2023_034_Kuudes-%20ja%20

kahdeksäsluokkalaisten%20ruoank%20käyttö%20b6_uusi.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Koreasalo, Mirva; Raulio, Susanna; Pietilä, Arto; Kuusipalo, Heli & Virtanen, Suvi (2023). Kuudes- ja kahdeksäsluokkalaisten ruoankäyttö: Koulujakelujärjestelmätuen seurantatutkimus. Työpaperi 34/2023, Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/147810>

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2024). Kunnat ja hyvinvointialueet tarjoavat taas yli 50 000 kesätyöpaikkaa. Kesätyökyselyyn pohjautuva tiedote 6.3.2024. Luettavissa: <https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2024/kunnat-ja-hyvinvointialueet-tarjoavat-taas-yli-50-000-kesatyopaikkaa>.

Kuusio, Hannamaria; Mäkipää, Lotta; Klemettilä, Katri-Leena; Nykänen, Sanna; Kytö, Sinikka & Lilja, Eero (2023). Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista – MoniSuomi 2022 –tutkimus. Keskeisiä havaintoja päätöksenteon tueksi. Tutkimuksesta tiiviisti 54/2023. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147687/URN_ISBN_978-952-408-208-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laimi, Tanja; Pusa, Aino-Maria; Rajala, Katja & Stenvall, Elina (2023). Mielekästä vapaa-aikaa, kavereita ja koordinaatiota. Harrastamisen Suomen mallin arviointi. Julkaisut 12:2023. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Saatavilla: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/mielekasta-vapaa-aikaa-kavereita-ja-koordinaatiota-harrastamisen-suomen-mallin-arviointi>

Laitinen, Jaana; Selander, Kristiina; Ervasti, Jenni & Kivimäki, Mika (2024). Mitä kuuluu hyvinvointialueiden työhyvinvoinnille 2023. Työterveyslaitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148158/TTL_978-952-391-148-2.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Lakka, Leea (2024). Takarivin tekstikäytänteet. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta. Dissertationes Universitatis Helsingiensis 52/2024. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/6c9f0dd8-a9aa-40f8-957e-023f58c8bac3/content>

Laminsivu, Milla (2024). Nuorisovaltuustoselvitys 2023 Mitä kuuluu alueellisille nuorisovaltuustoille?. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. Saatavilla: <https://nuva.fi/wp-content/uploads/2024/01/Nuorisovaltuustoselvitys-2023.pdf>.

Manner, Joel, Jurvanen, Susanna, Helfer, Alix & Nyssölä, Anni (2023). "Ankeeta on ollut" – Nuorten henkinen pahoinvointi korona-aikana. Näkökulma nro 91, helmikuu 2023. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma91>.

Mannila, Simo (2024). Syrjintä Suomessa 2020–2023. Tietoraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:11. Oikeusministeriö. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165623/OM_2024_11_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Matikka, Anni; Söderek, Christine & Ervasti, Eetu (2024). Kouluterveyskyselyn tuloksia opetuskielen mukaan ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa.

Työpäperi 11/2024, THL. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-275-4>.

Mattila, Marianne (2024). Itä-Suomen poliisi: alaikäisten tekemät väkivalta- ja ryöstörikokset lisääntyivät viime vuonna. Uutinen 9.2.2024, Yle. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20073933>.

Move! – fyysisen toimintakyvyn mittaustuloksia (2023). Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/move-mittaustuloksia>

Mutanen, Heli (2024). Koulutus- ja työpolkujen katkeamissa syntynyt kielteinen käsitys itsestä sumentaa nuorten tulevaisuuden – lyhytkestoiset tuen muodot riittämättömiä. Artikkeliväitöskirjasta: Kampailua toimijuudesta ja identiteeteistä: nuoret aikuiset koulutuksen ja työn marginaalissa ja aktivointitoimenpiteissä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. Saatavilla: <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/km-heli-mutanen-vaitos-222024-koulutus-ja-tyopolkujen-katkeamissa-syntynyt-kielteinen-kasitys>.

Myllyniemi & Kiilakoski (2019). Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: <https://tietoaanurista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2018/>.

Ojala, Satu; Nätti, Jouko & Lipiäinen, Liudmila (2018). Types of temporary employment: an 8-year follow-up of labour market attachment. Social Indicators Research 138 (1), 141–163. Tampere: Faculty of Social Sciences, University of Tampere. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/103990>.

Ollila, Hanna & Ruokolainen, Otto (2023). Tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttö ja hankintatavat nuorilla oppilaitostyypeittäin 2017–2023. Tutkimuksesta tiiviisti : 2023_049 THL. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/147301>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2024a). Selvitys tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) toimivuudesta. Saatavilla: https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2024/06/TUVA_raportti_19.6.2024.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2024b). Suomalaisnuoret OECD-maiden kärkeä PISA 2022 -tutkimuksen luovan ajattelun sisältöalueella. 18.6.2024. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/suomalaisnuoret-oecd-maiden-karkea-pisa-2022-tutkimuksen-luovan-ajattelun-sisaltoalueella>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2023). Education at a Glance: Ammatillinen koulutus Suomessa suositumpaa kuin OECD-maissa. Tiedote 12.9.2023. Luettavissa: <https://okm.fi/-/education-at-a-glance-ammattillinen-koulutus-suomessa-suositumpaa-kuin-oecd-maissa>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022). OECD-vertailu: suomalaisten nuorten koulutustaso laskenut keskitason alapuolelle. Tiedote 3.10.2022. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/oecd-vertailu-suomalaisten-nuorten-koulutustaso-laskenut-keskitason-alapuolelle>.

Opetushallitus (2024). Kiusaamisen yleisyys lasten ja nuorten kokemana. Luettu 18.6.2024. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kiusaamisen-yleisyys-lasten-ja-nuorten-kokemana>

Paavola, Juho-Matti; Tanhua, Inkeri; Kotiranta, Sami & Koev, Eugen (2023). Vaalikauden 2019–2023 talouspolitiikan sukupuolivaikutusten arviointi. Mikrosimulaatioanalyysi sekä kolmen keskeisen uudistuksen arviointi. Valtiovarainministeriön julkaisu 2023:17. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-086-0>

Pauha, Teemu (2024). Islamilaisiin yhdyskuntiin kuuluvien nuorten uskonnollisuus ja maailmankuva. Teoksessa Tomi Kiilakoski (toim.), Katsomusaiheita. Nuorisobarometri 2023. Valtion nuorisoneuvosto. Saatavilla: <https://tietoaanurista.fi/wp-content/uploads/2024/05/Nuorisobarometri-2023-Katsomusaiheita-2.pdf>.

Pitkänen, Ville; Jutila, Karina; Niemi, Mari K.; Paljakka, Mari; Rahkonen, Juho; Simonen, Jenni; Väyrynen, Tuija & Veijola, Roosa (2023). Miten meillä menee? Katsaus suomalaisten mielenmaisemaan 2023. E2 Tutkimuksen katsauksia 1/2023. Saatavilla: <https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/mitenmeillamenee/raportti-2023.pdf>

Raitasalo, Kirsimarja (2024). Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD 2024. Tilastoraportti 42/2024. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149507/ESPAD_tilastoraportti_2024_final.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Raittila, Simo, Korpela, Tuija, Ylikännö, Minna, Laatu, Markku, Heinonen, Hanna-Mari, Jauhiainen, Signe & Helne, Tuula (2018). Nuoret ja perustoimeentulotuen saanti. Rekisteriselvitys. Kela. Työpapereita 138/2018. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236234/Tyopapereita138.pdf?sequence=3>

Raittila, Simo, Korpela, Tuija, Ylikännö, Minna, Laatu, Markku, Heinonen, Hanna-Mari, Jauhiainen, Signe & Helne, Tuula (2018). Nuoret ja perustoimeentulotuen saanti. Rekisteriselvitys. Kela. Työpapereita 138/2018. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236234/Tyopapereita138.pdf?sequence=3>

Rapeli, Lauri (2023). FNES Vaalivälähdykset 2023:9 Puoluevalinta eri demografisissa ryhmissä. Luettu 1.7.2024. Saatavilla: https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023-09_Puoluevalinta_eri_demografisissa-ryhmissa-Partival_i_olika_demografiska_grupper.pdf.

Ruokolainen, Olli (2024). Vape (sähkösavuke) – tietoaartikkeli. Nuorten Linkki. Saatavilla: <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoaartikkelit/tupakointi/vape/>

Rönkä, Sanna, Brummer-Korvenkontio, Henriikki, Gunnar, Teemu, Hakkarainen, Pekka, Kailanto, Sanna, Karjalainen, Karoliina, Kriikka, Pirkko, Kuussaari, Kristiina & Partanen, Airi (2020). Katsaus ajankohtaiseen huumeilanteeseen. Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi. Tutkimuksesta tiiviisti 33/2020. Helsinki:

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-592-6>

Rönkä, Sanna; Konttinen, Heta; Häkkinen, Margareeta & Karjalainen, Karoliina (2024). Nuorten huumemyrkytyskuolemien olosuhteet – Näkökulmia ehkäisyyn. Tutkimuksesta tiiviisti 24/2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Saari, Juhani; Koivuranta, Sara & Nevalainen, Elina (2023). Eurostudent VIII – Opiskelijatutkimus 2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:34. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-988-2>

Sahlström, Ellen & Silliman, Mikko (2024). The extent and consequences of teacher biases against immigrants. Helsinki GSE Discussion Papers 22/2024. Helsinki Graduate School of Economics.

Sares-Jäske, Laura; Czimbalmos, Mercedes; Majlander, Satu; Siukola, Reetta; Klemetti, Reija; Luopa, Pauliina & Lehtonen, Jukka (2023). Gendered Differences in Experiences of Bullying and Mental Health Among Transgender and Cisgender Youth. *J Youth Adolescence* 52, 1531–1548. Saatavilla: <https://doi.org/10.1007/s10964-023-01786-7>.

Sares-Jäske, Laura; Jehkoi, Aino; Rantanen, Emmi & Lehtonen, Jukka (2024). Transnuorten tyytyväisyys elämään – voimavaratekijät liittyvät hyvin ihmissuhteisiin ja arvostavaan vuorovaikutukseen. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2024. THL. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148637/URN_ISBN_978-952-408-264-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Sillanpää, Keimo & Ålander, Tommi (2023). Suomen koulujakelujärjestelmän arviointi. Saatavilla: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-10/fi-school-scheme-evaluation-report-2017-22_fi_0.pdf

Simonen, Jenni, Westinen, Jussi, Pitkänen, Ville & Heikkilä, Aino (2021). Luottamusta ilmassa, mutta kuinka paljon? Tutkimus eri sukupolvien luottamuksesta yhteiskunnan instituutioihin. Helsinki: E2 Tutkimus. Saatavilla: <https://www.e2.fi/hankkeet-ja-julkaisut/julkaisut/luottamusta-ilmassa-mutta-kuinka-paljon-tutkimus-eri-sukupolvien-luottamuksesta-yhteiskunnan-instituutioihin.html>

Soinivaara, Helmi & Kujansuu, Valtteri (2024). Vapen suosio yli kolminkertaistui yläkouluissa: rajua kaupankäyntiä ja terveyshaittoja. *Uutinen* 19.3.2024, Yle. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20079640>.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM (2022). Nuorten näkemyksiä sosiaaliturvasta ja sen kehittämisestä – Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaaliturvauudistuksessa. Sosiaaliturvauudistuksen raportti 8.12.2022. Saatavilla: <https://stm.fi/sotunuorille>

Sourander, Andre & Gilbert, Sonja (2024). Suomalaisnuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt (mediatiedote). Turun yliopisto. Julkaistu 09.04.2024. Saatavilla: <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/suomalaisnuorten-ahdistuneisuus-on-lisaantynyt>

Suomalainen tiedeakatemia (2024). Tiedettä tiiviisti: 15–19-vuotiaiden nuorten hyvinvointi ja erityispiirteet

Suomessa. Saatavilla: <https://acadsci.fi/tiede-ja-paatoksenteko-kategoria/tiedetta-tiiviisti-koosteet-paketoivat-tutkimustietoa-ja-tutkijoiden-nakemyksia-ajankohtaisista-teemoista/>

Suomen Pankki (2024). Opintolainoja nostettiin tammikuussa vähemmän kuin vuosi sitten Tiedote 28.2.2024. Viitattu 24.6.2024. Saatavilla: https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet_fi/rahalaitosten-tase/2024/opintolainoja-nostettiin-tammikuussa-vahemman-kuin-vuosi-sitten/

Tarvainen, Kai; Manner, Joel; Myllyniemi, Sami & Salasuo Mikko (2022). Tilasto-osio. Teoksessa Sinikka Aapola-Kari (toim.) Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. Saatavissa: <https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorten-vapaa-aikatutkimukset/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2022/>

THL (2024a). Toimeentulotuki 2022. Toimeentulotuen saajien määrä jatkoi laskua vuonna 2023 Tilastoraportti 20/2024. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149029/Toimeentulotuki%202023.pdf?s>

THL (2024b). Ohjaamojen nuorten kuuleminen sosiaaliturvauudistuksessa. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/149225>

THL (2024c). Liikunnan harrastaminen Suomessa – Terve Suomi – tutkimus. 12.4.2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla: <https://thl.fi/aiheet/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta/liikunnan-harrastaminen-suomessa>

THL (2024d). Sähkösavuke-tietoartikkeli. Saatavilla: <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakkatuotteet-ja-sahkosavuke/sahkosavuke>

THL (2023a). Kouluterveyskysely 2023. Sotkanetin tulostaulukko, indikaattorit 4704–4705. Saatavilla: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sza0LLM20jMEA A=®ion=s07MtDZxBwA=&year=sy5ztTbW0zUEAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimes tstamp=202309010633>

THL (2023b). Kouluterveyskysely 2023. Sotkanetin tulostaulukko, indikaattorit 292, 3932 & 3917. Saatavilla: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZxtA4N tdZNAwA=®ion=s07MBAA=&year=sy5ztTbW0zUEAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTim estamp=202309010633>

THL (2023c). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023. Tilastoraportti 48/2023. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%20Kouluterveyskysely%202023%20Tilastoraportti%2048_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL (2023d). Hallitusohjelman mukaisten sosiaaliturvan leikkausten vaikutukset vuoteen 2027. Työpaperi 45/2023. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147877/URN_ISBN_978-952-408-229-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL (2023e). Terve Suomi –tutkimus 2023. Saatavilla: https://repo.thl.fi/sites/terveysuomi/ilmioraportit_2023/toimeentulon_vaikeudet.html.

THL (2021a). Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen tulostaulukko, ”Kokenut kiusaamista opiskelijoiden taholta satunnaisesti tai usein”. Saatavilla: https://www.terveytemme.fi/kott/html/ko_studies_bullying_students.html

THL (2021b). Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen tulostaulukko, ”opiskeluryhmään kuuluminen”. Saatavilla: https://www.terveytemme.fi/kott/html/ko_involvement_studygroup.html

THL (2021c). Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen tulostaulukko, ”Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus”. Saatavilla: https://www.terveytemme.fi/kott/html/ko_mentalht_lonely.html

Tiensuu, Akseli & Jäntti, Anni (2023). Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimet kansalaisosallistumisen kanavana. Kunnallisalan kehittämissäätiön Julkaisu 62. Saatavilla: <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2023/12/62-hyvinvointialueiden-vaikuttamistoimielimet-4122023.pdf>.

Tilastokeskus (2024a). Erilaiset työsuhteet ja työntöön tavat. Työelämä tilastoina. Noudettu 20.6.2024. Saatavilla: <https://guides.stat.fi/tyoelama-tilastoina/tyosuhteet-ja-tyonteon-tavat>

Tilastokeskus (2024b). 137h – Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja iän mukaan, neljännesvuositiedot, 2009Q1–2024Q1. Tilastokeskuksen tulostaulukko. Helsinki: Tilastokeskus. Noudettu 20.6.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tyti/statfin_tyti_pxt_137h.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus (2024c). 13g4 – Opiskelijoiden työssäkäynti koulutusasteen, sukupuolen ja iän mukaan, 2019–2022. Noudettu 20.6.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tyokay/statfin_tyokay_pxt_13g4.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus (2024d). 13nc – Ylioppilastutkinnon suorittaneet, pitkä aikasarja, 1910–2023. Tilastokeskuksen tulostaulukko. Noudettu 18.6.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__opiskt/statfin_opiskt_pxt_13nc.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus (2024e). 14rx – Ammatillisen koulutuksen opiskelijat ja tutkinnot koulutusasteen mukaan, 2019–2023. Tilastokeskuksen tulostaulukko. Noudettu 18.6.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__opiskt/statfin_opiskt_pxt_14rx.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus (2024f). Pahoinpitelystä epäilty yleisimmin 14-vuotias vuonna 2023. Katsaus 16.5.2024. Saatavilla: <https://stat.fi/julkaisu/clv3ix2342qed07ulc0p8xlvf>

Tilastokeskus (2024g). Nuorten miesten äänestysaktiivisuus väheni selvästi presidentinvaalin 2024 toisessa vaalissa. Luettu 1.7.2024. Saatavilla: <https://stat.fi/julkaisu/cln47x0wh2keq0avtslszg9x0>.

Tilastokeskus (2023a). Kolme neljäsosaa 15 vuotta täyttäneistä suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon vuonna 2022. Tiedote 11.10.2023. Saatavilla: <https://stat.fi/julkaisu/cl8mz3a272d130cvzwa7nz195>

Tilastokeskus (2023b). Vuoden 2022 uusista ylioppilaista koulutusten ulkopuolelle jäi 64 %. Tiedote 12.12.2023. Saatavilla: <https://stat.fi/julkaisu/cl8cw7d2u9amo0avug1vwu4fw>

Tilastokeskus (2023c). 14le – Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden jatkokoulutukseen pääsy kolmen vuoden aikana valmistumisen jälkeen, 2019–2022. Tilastokeskuksen tulostaulukko. Noudettu 20.8.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__khak/statfin_khak_pxt_14le.px/

Tilastokeskus (2023d). 12bs – 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, maakunnan, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, 2007–2022. Tilastokeskuksen tulostaulukko. Noudettu 18.6.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vkour/statfin_vkour_pxt_12bs.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus (2023e). 13sn – Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijat ja tutkinnot kansalaisuuden, sukupuolen, koulutusalan ja koulutusasteen mukaan, 2020–2022. Tilastokeskuksen tulostaulukko. Noudettu 18.6.2024. Saatavilla: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__opiskt/statfin_opiskt_pxt_13sn.px/table/tableViewLayout1/

Tulevaisuusraportti (2024). Nuorten kokemuksia kesätoista ja ajatuksia työelämästä. Taloustutkimus Oy. Saatavilla: <https://nuortennyty.fi/wp-content/uploads/2024/05/NYT-tulevaisuusraportti-2024-tyoelama-2.pdf>

Turja, Tuomo (2024). Yksinäisyysbarometri 2024. Tutkimusraportti. Taloustutkimus Oy. Saatavilla: https://www.punainenristi.fi/globalassets/13-uuuisset/2024/punaisen-ristin-yksinaisyysbarometri-nuorten-yksinaisyys-on-haluttavalla-tasolla--suomen-punainen-risti-peraankuuluttaa-maaratietoisia-toimia/suomen-punainen-risti-yksinaisyysbarometri_2024_raportti.pdf

Turunen, Marianne; Kulmala, Janne; Hakonen, Harto & Tammelin, Tuija (2023). Aktiivisesti kuljetut koulumatkat. Teoksessa: Kokko, Sami & Martin, Leena (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. Saatavilla: <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2023/03/Lasten-ja-nuorten-liikuntakayttaytyminen-Suomessa-2022-2.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2024). Työllisyyskatsaus. Huhtikuu 2024. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla: https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/Textbase/Tkat/Pdf/Tkat_fi.pdf

Ukkola, Anette & Metsämuuronen, Jari (2023). Matematiikan ja äidinkielen taidot alkuopetuksen aikana. Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018–2020. Julkaisut 1:2023. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Saatavilla: https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0123.pdf

Uusikangas, Silja, Haikkola, Lotta, Korpela, Tuija, Jauhiainen, Signe & Hiilamo, Heikki (2022). Koulutukseen hakuvetoite nuorten työttömyysturvan ehtona. Tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua rekisteriaineistojen, TE-palvelujen, oppilaitosten ja nuorten näkökulmista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:2. Helsinki: valtioneuvoston kanslia. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163741/VNTEAS_2022_2.pdf

Vaalavuo, Maria, Haula, Taru & Bakkum, Boris (2020). Nuoret aikuiset, terveys ja toimeentulotuki. THL. Raportti 4/2020. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139143/URN_ISBN_978-952-343-454-7.pdf

Valaskivi, Liekki & Alasuutari, Varpu (2024). "Mä tiesin et mä jollain tapaa en kuulu joukkoon". Sukupuolivähemmistöjen koulukokemukset peruskoulun sukupuolittuneissa rakenteissa. Teoksessa: Kalalahti, Mira; Niemi, Anna-Maija & Konttinen, Tanja (toim.) Nuoriso tutkimuksen kuvassa. Nuorisotutkimus 2/2024. Turku: Nuorisotutkimusseura ry/Nuorisotutkimusverkosto. Saatavilla: <https://journal.fi/nuorisotutkimus/issue/view/11104>

Valta, Laura (2023). Pikkukunnan koulusta löytyi "kannabisvapea", ja rehtori huolestui – aikuiset ilmiöstä ihan pihalla. Uutinen 20.12.2023, Yle. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20065753>

Venäläinen, Salla; Laimi, Tanja; Seppälä, Saana; Vuojus, Taneli; Viitala, Mikko; Ahlholm, Maria; Latomaa, Sirkku; Mård-Miettinen, Karita; Nirkkonen, Markku; Huhtanen, Mari & Metsämuuronen, Jari (2022). Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia – Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus -arviointi. Julkaisut 19:2022. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Saatavilla: <https://karvi.fi/publication/valmistavan-opetuksen-ja-oman-aidinkielen-opetuksen-tila-ja-vaikuttavuus/>

Veteläsuo, Maija (2024). Työssäkäyviä päätyy nyt asunnottomiksi – Tampereella tehdään nyt häätöjä kiivaaseen tahtiin. Uutinen 21.8.2024, Helsingin Sanomat. Saatavilla: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010645468.html>

Vipunen (2023). Perusopetuksen oppimäärän suorittaneet oppivelvolliset, 2022. Vipusen tulostaulukko. Noudettu 18.6.2024. Saatavilla: <https://urly.fi/3zZR>

Wass, Hanna & Helimäki, Theodora (2023). FNES Vaalivälähdykset 2023:3 Ääntä äänestamisestä. Luettu: 17.2.2024. Saatavilla: https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2023/03/2023-03_Aanta_aanestamisesta-En_rost_om_att_rosta.pdf

Ylistö, Sami (2023). Työttömyys, nuoret ja aktivointi. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoilla. JYU dissertations 718. Faculty of humanities and social sciences. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/91921>

YTHS (2024). Palvelutoiminnan katsaus. 5/2024. Saatavilla pyydettäessä.

Ågren, Susanna (2024). Epistemological Dissonance of Worker-Citizenship Young vocational students' and graduates' negotiations of societal belonging within the changing labour market. Tampere University Dissertations 933. Faculty of Social Sciences of Tampere University. Tampere: Tampere University. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/153087>

Mitä kuuluu nuorille
ja nuorisoalalle? -vuosikatsaukset 2024

nuorisoala.fi